

Határon innen és túl.

A kollektív identitás vizsgálata erdélyi és magyarországi magyarok
körében

Tartalomjegyzék

1. Absztrakt	5
2. Elméleti bevezető	6
2.1. A vizsgálat célja.....	6
2.2. Kulturális és politikai nemzet felfogás	6
2.3. Kisebbségek.....	7
2.4. Nemzetalkotó többség homogenizáló attitűdje.....	8
2.5. Auto-és heterosztereotípiá	9
2.6. Társas identitás	9
2.7. Attitűdkutatás.....	10
2.8. Sztereotípiák	11
2.9. Együttélés körülményei régen	12
2.10. Együttélés ma	13
2.11. Társadalmi távolság.....	14
2.12. Önértékelés – autosztereotípiá az erdélyi magyarság körében	16
2.13. Collective Self-Esteem Scale (Luhtanen és Crocker, 1992).....	17
2.14. Kárpát Project 2007-2010. (Társadalomkutatás.hu, 2012a;b; Csepeli, Örkény és Székelyi, 1999)	17
2.15. Hipotézisek:	19
2.15.1. Első hipotézis	19
2.15.2. Második hipotézis	19
2.15.3. Harmadik hipotézis	19

2.15.4. Negyedik hipotézis.....	19
3. Módszer.....	20
3.1. Vizsgálati személyek.....	20
3.2. Eszközök.....	20
3.2.1. Demográfiai kérdőív	20
3.2.2. Collective Self-Esteem Scale (Luhtanen és Crocker, 1992).....	21
3.2.3. A Kárpát-Project (Társadalomkutatás.hu, 2012a;b; Csepeli, Örkény és Székelyi, 1999) kérdőív egyes tételei	21
3.2.4. Bogardus szociális távolság skála (Bogardus, 1925, idézi Selltitz, Jahoda, Deutsch és Cook, 1979)	22
3.2.5. Osgood-féle szemantikus differenciál skála (Csepeli, 2006).....	22
4. Eredmények.....	23
4.1. Az erdélyi és magyarországi csoport különbségei	23
4.2. Nemek közötti különbségek	26
4.3. További eredmények	27
4.3.1. A CSES belső együttjárásai	30
4.3.2. Együttjárások a romániai magyar csoportban.....	31
4.3.3. A magyarországi csoporton belüli együttjárások.....	31
5.1. Első hipotézis.....	33
5.2. Második hipotézis.....	33
5.3. Harmadik hipotézis.....	33
5.4. Negyedik hipotézis	34
6. Összefoglalás.....	34

7. Kitekintés és korlátok.....	35
8. Köszönetnyilvánítás	35
9. Irodalomjegyzék.....	36
10. Mellékletek.....	41

1. Absztrakt

Magyarország történelmi és társadalmi változásainak alakulása kitűnő táptalajt hozott létre a kisebbségek szociológiai és szociálpszichológiai szempontból történő vizsgálata. Vizsgálatomban nagyváradi és magyarországi egyetemistákat hasonlítok össze a románsággal és a magyarsággal kapcsolatos attitűdjeik és nemzetképük szempontjából a Collective Self-Esteem Scale (Luhtanen és Crocker, 1992), a Kárpát Project (Társadalomkutatás.hu, 2012a;b; Csepeli, Örkény és Székelyi, 1999) egyes tételei és Bogardus társadalmi távolság (Bogardus, 1925, idézi Selltíz, Jahoda, Deutsch és Cook, 1979), illetve Osgood szemantikus differenciál (Csepeli, 2006) skálák segítségével. A kapott eredmények alapján elmondható, hogy bár a két csoport között nem jelentkeztek markáns különbségek, a csoporton és módszereken belüli együttjárások számos eredményt hoztak.

Kulcsszavak: kisebbség, nemzeti identitás, társadalmi távolság, attitűd

2. Elméleti bevezető

„Született ez az írás akkor, amikor körülöttünk furcsán-hirtelen megfordult a világ, és mi – alul maradtunk. Amikor az élő magyar hang erősen meghalkult, [...]. Amikor befogtuk a fülünket, hogy ne halljuk az új beszédet, amikor behunytuk a szemünket, hogy ne lássa meg az új világ a benne égő könnyeket [...].” /Kós Károly/ (Kós, 2001. 7.o.)

2.1. A vizsgálat célja

A demográfiai és történelmi változások hatására megnövekedett a kisebbség az országon belül és annak határain kívül. Vizsgálatom célja, hogy azon korosztály körében mérjem az etnikai csoporthoz való azonosulást, és a románsághoz és magyarsághoz kapcsolatos attitűdjeiket, akik már nem éltek át területi átcsatolást, Romániában születtek, és az országban élnek, a magyar etnikai csoport tagjaiként.

2.2. Kulturális és politikai nemzet felfogás

A kulturális nemzet felfogás etnokulturálisan határozza meg a nemzetet, a közös nyelven és kultúrán van a hangsúly. A politikai megközelítés szerint az állam területén élők tekinthetők a nemzet tagjának (Kántor, 2007).

Az etnikai identitás alapvetően kétféleképpen nyilvánulhat meg. Az egyik mód, amely elsősorban Nyugat-Európára jellemző, a haza és állampolgárság fogalomra alapoz, míg a második forma a kelet-európai: az etnikai eredetű kultúrafogalom (Veres, 2004).

Csepeli (1997) Széchenyi Istvánt idézi, „nyelvében él a nemzet”.

Csepeli (1989, idézi Csepeli 1997) azon kérdésére, miszerint „Kit tartozik a magyarok közé?” a megközelítőleg kétezer magyarországi válaszadó 85 százaléka választotta az „Aki magyarnak tekinti magát” válaszlehetőséget, míg 6 százaléka kötött magyar anyanyelvhez, 5

százalékuk állampolgársághoz és 2 százalékuk magyar felmenőkhöz. Szintén ebben a vizsgálatban a résztvevők 57 százaléka érzett büszkeséget, és csupán 3 százalék szegényt nemzeti hovatartozása miatt.

2.3. Kisebbségek

„Az etnikai kisebbség olyan csoportként határozható meg, amely számbelileg kisebb a társadalom többségi lakosságánál, nincs politikai hatalma, és etnikai kategóriaként tartja fent magát” (Eriksen, 2008). A kisebbség mindig csak a többséggel együtt létezik, ezek tehát ikerfogalmak. A Capotorti-féle meghatározás szerint: „Olyan nem domináns csoport, amely lélekszámban kisebb az állam népességének többi részénél, a amelynek tagjai – mint az állam szülöttei (nationals) – olyan etnikai, vallási vagy nyelvi jegyekkel rendelkeznek, amelyek különböznek az állam népességének többi részétől, és olyan szolidaritásérzést tanúsítanak, még ha csak burkolt formában is, amely kultúrájuk, hagyományaik, vallásuk vagy nyelvük megőrzésére irányul” (Kántor, 2007).

Tajfel (1992) szerint mielőtt definiálnánk magát a kisebbséget, előtte inkább azokat a pszichológiai hatásokat kell áttekintenünk, amik a saját magát a többségtől megkülönböztető csoportot érik. Ilyenek például a kisebbségek hátrányos társadalmi helyzete, többségi-kisebbségi kapcsolatok és kisebbségi csoport irányába megnyilvánuló többségi attitűdök (Kelemen, 1999). A kulturális típusú kisebbség-meghatározás a többség által definiált értékek, a saját történelem elvétele a kisebbségi csoporttól. A minden nagycsoport kapcsán elismert jogot az örökléthez, a saját nyelvhez a kisebbségek elvesztik – ideiglenes létre predesztinálva őket. A többség által rájuk kényszerített kategóriák használata során, elvesztik a jogot és a képességet, hogy meghatározzák magukat.

Kántor (2007) szerint nem minden kisebbség rendelkezik anyaországgal, de ahol jelen van ilyen háttértényező, ott az anyaország valamilyen formában támogatást is nyújt a kisebbségi csoportoknak. A nemzetépítési politikát folytató kisebbségek (ilyenek például a romániai magyarok) általában olyan nemzetállamokban élnek, melyekre magukra is szintén nemzetépítő politika jellemző és ez konfliktust idézhet elő. A kisebbségi csoportok nem csak nyelvüket és kultúrájukat igyekeznek megőrizni (hiszen ez előbb utóbb lassú folyamat árán, de asszimilációt eredményez), hanem azon intézményi keretek megteremtésén is fáradoznak, amelyek a nemzeti kisebbség kulturális reprodukcióját biztosítják.

A kisebbségek kutatása számos ország tömérdek kutatójához kötődik. Ilyen például Hollandia (Schaafsma, 2008; Wissink és mtsai, 2008; Verkuyten, 2009), az Egyesült Államok (Yogeewaran és mtsai, 2011; Ting-Toomey és mtsai, 2000; Garrouette, 2004), Kanada (Hallett és mtsai, 2008), Izrael (Abu-Rayya, 2006), Finnország (Jasinskaja-Lahti, Mahönen, Liebkind, 2011) és Ausztrália (Bastian, Lusher és Ata, 2012).

Lücken és Simon (2005) szerint sokkal erősebben hangsúlyozták etnikai hovatartozásukat a kisebbségi, mint a többségi etnikai csoport tagjai ($F(1,59)=8,48$; $p<0,01$). Az etnikai kisebbségi csoport részéről magasabb a pozitív önértékelés, és inkább identifikálja magát az etnikai csoport tagjaként: magas ($r=0,31$; $p<0,05$) identifikáció és önértékelés együttjárása (Verkuyten, 2009). Abu-Rayya (2006) arab és európai serdülők körében az etnikai identitás számértéke pozitívan kapcsolódott az önértékeléssel mind az arab ($r=0,61$; $p<0,001$), mind az európai ($r=0,41$; $p<0,01$) fiatalok esetében.

2.4. Nemzetalkotó többség homogenizáló attitűdje

A kisebbségek irányába közvetített többségi politikát Simpson és Yinger (1985, idézi Kelemen, 1999) három nagy kategóriára bontja. 1. A multikulturalitás elfogadása esetleg támogatása, 2. a kisebbségi csoport asszimilációja vagy éppen ellenkezőleg, a tudatosan alárendelt helyzetű kisebbségi csoport kiszipolyozása, 3. a kisebbségi csoportok eliminációs törekvése. Vagyis a domináns csoport attitűdjei három fogalom köré szerveződnek: tolerancia, asszimiláció és diszkrimináció (Kelemen, 1999).

Erdélyben a nemzetállam-építés modelljét figyelhetjük meg: „a kisebbségeknek a többség által definiált kritériumok elfogadásával van lehetősége az érvényesülésre, és a többség számára semmiféle nyereséggel nem jár a kisebbséggel való keveredés” (Csepeli, Örkény és Székelyi, 2002. 136.o.). Hechter (2000, idézi Andersen, 2001) is hasonlóan vélekedik, szerinte a nemzetalkotó többség célja a kulturálisan különálló területek, etnikumok összeolvasztása az államon belül. Az egyes etnikumok, az ezirányú törekvés ellen való fellépésének eredménye a saját hivatali szervek felállítása (például Skóciában is).

2.5. Auto-és heterosztereotípa

Az 'általános autosztereotípa', vagyis azon jó tulajdonságok összessége, amelyeket egy-egy nemzet, etnikai csoport önmagáról gondol, Le Vine és Campbell (1972, idézi Csepeli, 2006) számos etnikai csoporttal végzett vizsgálataik összegzéseként hat tulajdonságot sorolnak fel, mint a legtöbb nemzetre jellemző idealizált önleírás: „1. Büszkék vagyunk magunkra, megbecsüljük önmagunkat és őseink hagyományait. 2. Hűségesek vagyunk. 3. Becsületesek és megbízhatóak vagyunk egymás közt, de nem dőlünk be idegenek trükkjeinek. 4. Bátrak és haladó felfogásúak vagyunk. Felkelünk saját dolgaink védelmében, megvédjük, ami a miénk, és nem lehet bennünket kiforgatni abból, amit jogosan megszereztünk. 5. Békeszeretőek vagyunk, szeretjük az embereket, csak megátalkodott ellenségeinkkel szemben él szívünkben gyűlölet. 6. Tisztességesek és becsületesek vagyunk.” (Csepeli, 2006. 479.o.).

Azon negatív tulajdonságok összességét, amelyeket egy csoport a vele konfliktusban álló, idegen csoportnak tulajdoníthat, nevezzük 'általános heterosztereotípiának'. Ezen tulajdonságok tömören a következők: „1. Önzők és individualisták. A saját fajtájukat mindennél előbbre tartják. 2. Összetartanak, másokat kirekesztenek maguk közül. 3. Becsapnak bennünket, amint lehetőségük nyílik rá. Nem becsületesek, nincs bennük morális fék, amikor rólunk van szó. 4. Erőszakosak és terjeszkedőek. A mi kárunkra akarnak előrehaladni. 5. Gyűlölködnek, velünk szemben különösen rosszindulatúak. 6. Erkölcstelenek és becstelenek.” (Csepeli, 2006. 480.o.).

2.6. Társas identitás

„Az énfogalom azon aspektusai, amelyek a csoporttagságunkról alkotott tudásunkból és érzelmeinkből táplálkoznak” (Smith és Mackie, 2004). A fogalom Tajfel (1972, idézi Smith és Mackie, 2004) nevéhez fűződik. Az önkategorizáció során a csoport egy tagjának kezdjük tekinteni magunkat – vagyis a sztereotípiáknak megfelelően látni önmagunkat. Egyes tagságos időlegesek (iskolai osztály, sportcsapat), míg mások az egész életen át végigkísérik az egyént és többnyire megváltoztathatatlanok (nemi, etnikai hovatartozás). Ezeket a tagságokat az egyén kétféleképpen értékelheti: pozitívan és negatívan. Ha a csoporttagság az egyén számára pozitív, az növeli önértékelését. BIRG (basking int he reflected glory) vagyis sütkérezni a csoport dicsőségének fényében az a folyamat, mely során a csoport vagy

csoporttagok pozitív tulajdonságaival azonosulva ebből vezetjük le pozitív önértékelésünket (Smith és Mackie, 2004). Amennyiben ez a csoporttagság negatív, ez alacsonyabb önértékeléshez, énvédő stratégiákhoz vagy egyéb reakciókhoz vezethet. A szociális mobilitás – vagyis a kedvezőtlen csoporttagság előli menekvés – létrejöhet dezidentifikáció vagy disszociáció útján. Dezidentifikáció során az egyén pszichológiailag eltávolodik a csoporttól, esetleg CORF reakciót (cutting of reflected failure) alkalmaz, nyilvánosan leértékeli egy csoporttárs teljesítményét, ezzel elhatárolja magát és a kudarcot a csoport általános jellemzőjétől. A disszociáció során már fizikailag is távolságot tart az egyén a csoporttól, elhagyja azt. A társadalom értékelésének megváltoztatása másfajta lépés a csoport tagjai részéről. A társadalmi változás stratégiája a társas kreativitás (olyan aspektusok hangsúlyozása, amelyben a csoport kiemelkedő), társas versengés (a hátrányos megkülönböztetéshez vezető tényezők megváltoztatása az erőforrások növelésével) és az újrakategorizáció (kereszt kategorizáció, a csoport határainak, kategóriáinak kiterjesztése) módszereire épül (Smith és Mackie, 2004).

Tajfel (1972 idézi Smith és Mackie, 2004) etnocentrizmus elméleti paradigmái: véletlenszerűen létrehozott kategóriák is elegendőek ahhoz, hogy a csoportazonosulás létrejöjjön, a másik csoport irányába pedig diszkriminatív viselkedés és negatív értékítéletek szülessenek. Turner (1987, idézi Biró és Bodó, 1996) általánosítása szerint, a saját csoportnak való kedvezés, illetve a másik csoport leértékelése okozza a vágyakozást aziránt, hogy a személyes identitást a pozitív kollektív identitásból eredeztethessék. Eriksen „az etnicitást a társadalmi folyamatok és kapcsolatok olyan aspektusaként kezeli, amelyben a kulturális különbségek közvetítődnek” (Biró és Bodó, 1996. 17.o.). Társadalmi találkozásokon keresztül jön létre, és az élet bizonyos kihívásaira adott válaszokban válik fontossá (Eriksen, 2008).

2.7. Attitűdkutatás

„Az attitűd tapasztalat révén szerveződött mentális és idegi készenléti állapot, amely irányító vagy dinamikus hatást gyakorol az egyén reagálására mindazon tárgyak és helyzetek irányában, amelyekre az attitűd vonatkozik” (Allport, 1979. 49.o.). Az attitűdök társadalmi keretek között születnek, tárgya szintén valamilyen társadalom által konstruált dolog, amely mindig társas összefüggésben érvényesül, alapját képezve a társadalmi összehasonlító

folyamatoknak. Amikor a személy sajátjaként ismeri el az attitűdöt és azonosul vele, többnyire az előbbiekkal nincs tisztában (Csepeli, 2006).

Szerkezete három részre bontható, kognitív, affektív és viselkedéses elemekre. A kognitív része az attitűd tárgyára vonatkozó ismereteket foglalja magába. A tárgyra vonatkozó gondolatok, érzelmi elemek adják az affektív rész motiváló jellegét. Magával a viselkedéssel való kapcsolat teszi ilyen kiemelkedően fontossá és kutatottá az attitűdöt, a viselkedés bejósolásának lehetősége miatt (Csepeli, 2006). Lehetnek pozitívak, negatívak vagy semleges és különbözhetnek intenzitásukban és irányukban is (Smith és Mackie, 2004).

Az attitűdök funkciói: Katz szerint (Csepeli, 2006): 1. társadalmi környezethez való alkalmazkodás – Katz: a rendszeres pozitív megerősítés pozitív attitűdök, a rendszeres negatív megerősítés negatív attitűdök forrása. 2. pszichológiai önvédelem. 3. értékkifejezés – attitűdjeinket kifejezve saját magunkról adunk információt a külvilágnak. 4. tudásfunkció – a tudás illúziója, melynek birtokában az egyént nem kínozza a megmagyarázhatatlanság vagy a kétely.

Magyarország jelentős hagyománnyal rendelkezik az attitűd- és csoportközi előítéletek kutatása tekintetében. A legtöbb kutatást a cigányokkal, zsidókkal és határon túli magyarokkal, melegekkel végezték, az irányukba tanúsított érzelmi beállítódást, elfogadást és elutasítást mérték (Ligeti, 2006).

2.8. Sztereotípiák

A kifejezés eredetileg Lippmanntól származik, ám a definíció mai is használt értelmét csupán az empirikus sztereotípiakutatások megindulásakor nyerte el. Eszerint: „a sztereotípiák a különféle társadalmi nagycsoportokra jellemzőnek tartott tulajdonságokra utaló megállapítások, amelyek egy-egy csoport viszonylatában nagyfokú közmegegyezésen alapulnak, és időben meglehetősen szívósan fennmaradnak ” (Csepeli, 2006. 475.o.). A sztereotípiák társadalmi osztályokra, foglalkozási csoportokra, világnézeti és vallási csoportokra éppúgy vonatkozhatnak, mint nemzetekre vagy kisebbségekre. Hofstatter (1949, idézi Csepeli, 2006) elkülöníti a csoportközi sztereotípiaképzés négy módját. Elsőként a csekély mértékű és jelentőségű különbségek felnagyítását említi, másodikként a tényleges különbségek eltúlzott hangsúlyozását. Harmadik módként a meglévő, tényleges különbség

önkéntes társítását egy feltételezett, empirikusan nem ellenőrizhető vonással utat említi, végül negyedikként a túlzott élességű valósi csoporttagok előtérbe állítását, gyakoriságának eltúlzását írja le (Csepeli, 2006).

„A sztereotípiák szociológiai funkciója a csoportközi viszonyokban fennálló esetleges egyenlőtlenségek igazolása, leleplezése” (Csepeli, 2006). Számos kutató kísérletei (pl. Sherif, 1980; Avigdor, 1952; mindkettőt idézi Csepeli, 2006) bebizonyították, hogy a konfliktusban álló csoportok negatív tulajdonságokat tulajdonítanak a másik félnek, igazolást keresve saját negatív érzéseik számára. Társadalmi keretek közé nagyítva, az egymással konfliktusban álló csoportok közötti egyenlőtlenségek sokkal szívósabbak, mint a kísérleti manipulációkban tapasztaltak (Csepeli, 2006).

Bárdi, Kovács és Misovicz (1997) szerint a magyarországi szépirodalom és a médiában fellelhető torzítások alapján számos nézet vált általánossá, holott ezek túlzások. „1. A határon túli magyarságot összemosva homogén csoportként mutatják be. 1989 után egy ideig az országok között is alig tettek különbséget, az egyes országok régióit azonban még ma sem különítik el. 2. A kisebbségi életet, mint állandó konfliktushelyzetet, tragikus élethelyzetek sorozatát mutatják be. 3. A határon túli magyarokat gyakran "igazibb magyarnak" láttatják, akik még őrzik a néphagyományait, népviséletüket stb. 4. A kisebbségi kérdésre, mint demográfiai vagy nyelvi-kulturális problémára tekintenek, és nem mint egy olyan összetett problémára, amelyben a kisebbség és a jog- és biztonságpolitika, a gazdaság, a kultúra és a politika viszonyrendszere együttesen jelenik meg. Tehát a magyar kisebbségi csoportokat, mint premodern társadalmi képződményt konstruálják és értelmezik” (Bárdi, Kovács és Misovicz, 1997. 2.o.)

2.9. Együttélés körülményei régen

A magyar-román etnikai konfliktusok gyökerei igen régre nyúlnak vissza, most azonban csak azokra az eseményekre kívánok szót ejteni, amelyek a ma emberének saját magukról és a másik félről alkotott etnikai képét még alapvetően befolyásolhatják. Az első és második világháború eseményei mindkét fél részéről több ideiglenes és/vagy hosszabb adminisztratív vagy katonai jellegű területfoglalást eredményeztek, melyek aztán megannyi sztereotípiát születését vonták maguk után mind magyar, mind román félről. Ezek az élettapasztalatok és

ezen közösségi megosztása a két etnikum viszonyában alapvetően meghatározó, az egymásról alkotott kép, az együttélés és a kizárás többféle formáját hívta elő (Biró és Bodó, 1996).

Romániában az 1980-as évektől vált bevett gyakorlattá, hogy minisztériumi rendeletek, központi utasítások alapján a magyar nemzetiségű főiskolát vagy egyetemet végzett szakembereket román lakta vidékre, a román szakemberek egy részét magyarlakta területekre helyezték és három évre röghöz kötötték (Biró és Bodó, 1996). Így a szakemberek idegenekké váltak az új falu- és munkaközösségekben szemben a helyi dolgozókkal. Viszonyuk tehát nem önszántukból jött létre, hanem centralizált hatalmi intézkedések nyomán. Az egyik oldalon az egyik etnikumú egyén, a másikon a más etnikumú közösség.

A két etnikum konfliktuskezelésének szocialista alapjait is azonosították: az etnikai kapcsolatok kényszerpályára terelése a korszak jellemzője volt. A hivatalos álláspont szerint nem voltak etnikai konfliktusok Romániában, sőt a hivatalos ideológia szerint mindenki román volt (magyar származású román). A foglalkozások szerinti áthelyezésekkel megakadályozták ugyan a veszélyes konfliktusok kirobbanását, mindazonáltal újabb és újabb fel nem oldott helyzetet teremtett, amiket nem lehetett elsimítani a mindennapi élet síkján (Biró és Bodó, 1996).

1989 után a feloldatlan konfliktusoknak mindkét oldalon szabad kifutást engedtek a médiában. Azóta a sajtó az általa termelt, a valóságtól egyre távolabb kerülő magyarság és románság etnikai képét igyekszik összebékíteni (Biró és Bodó, 1996). Ez azonban csupán mérsékelt hatást gyakorol az emberekre, vagyis mindez egyfajta passzivitással társul, nem épül be a mindennapi életbe. Biró és Bodó (1996) felfigyelt arra a tényre, hogy a romániai magyar sajtónak a románságról termelt negatív etnikai képe egyetlen elemében sem egyezik a magyarság körében általánosan működő kép elemeivel.

2.10. Együttélés ma

A két helyi társadalom különállása és szerveződési formáik különbözősége általában jelentős. Magyar oldalon rejtett és nyílt formában egyaránt tetten érhető a teljes, kerek társadalomra való törekvés. Ezek az igények még mai is eleven hajtóerővel bírnak, felmutatható eredményei többek között a román vezetők leváltása és a vegyes iskolák bezárása Csíkszeredán (Biró és Gagy, 1996). Biró és Gagy (1996) Csíkszerdán folytatott

megfigyelései szerint nem domináns, de jelen van a látens félelem több formája is a román etnikumon belül. Leggyakoribb formájában az őszinte véleménymondától való tartózkodás figyelhető meg, minden olyan esetben, ahol a téma kínos (pl. etnikai kérdés). Előfordul még a találkozásoktól való tartózkodás, és ezek rövidre zárása kevés beszéddel (Bíró és Gágyi, 1996). A magyar vezetők és a helyi magyar szervezetek monitorozása egy esetleges felkelés felbujtásának, kiobbantásának gyanúja miatt folyamatos. A magyar oldalról is kialakult egy magatartásmodell, mégpedig a strukturális őszintétlenség (Bíró és Gágyi, 1996). Eszerint a magyarok viselkedése a románokkal való találkozás során mintegy megkettőződik: más a tényleges találkozási helyzetben és megint más az utólagos átbeszélési helyzetekben. Az előbbi, vagyis a fizikai találkozási helyzetben a magatartás elemei a partnerség státusát közvetítik. Előzékeny a hangneme, a szociális mosoly bizalmat sugároz. A magyar fél megpróbál úgy tenni, mintha a találkozás maga az ő életvitelében nagyon fontos szerepet játszana. Ez a strukturális őszintétlenség legfontosabb eleme. Az effajta öntudatlan szerepjátszás után sor kerül az átbeszélésre is, ahol kiderül, hogy a találkozás fontos volt ugyan, de egyáltalán nem abban a formájában, ahogy lejátszódott. Utólag fény derül a szerep időlegességére, létezik tehát egy olyan vonatkoztatási keret, amelyre a találkozásokat utólag rávetítve újraértelmezik azokat. Általában a negatív elemeket emeli ki és egyfajta távolítást is végez eközben (Bíró és Gágyi, 1996).

Az utóbbi években a magyar többségű vagy jelentős magyar lakosságú városok nemzetiségi összetétele nagy mértékben megváltozott. A szorványosodás velejárója pedig a nagyobb mértékű asszimiláció és a nemzeti tudat gyengülése (Kiss Gy., 1993).

2.11. Társadalmi távolság

A román – magyar viszony fontos alkotóeleme a másik nemzet iránt tanúsított és a társnemzet tagjaitól érzékelt távolság (Csepeli, Örkény és Székelyi, 2002). A kilencfokú Bogardus skálán a magyarok 1.9, míg a románok 2.3 skálafoknyi távolságra jelölték meg a másik nemzet tagjait. Ez nagyjából a barátként, lakószomszédként való elfogadás kategóriájába esik bele, a magyarok vélekedése azonban sokkal inkább homogénebb, mint a románoké. A távolság érzete változik a település etnikai szerkezetével: a többségitől a kisebbségi helyzet felé haladva mindkét nemzet tagjai egyre közelebb érzik magukat a másikhoz (Csepeli, Örkény és Székelyi, 2002). Ha a településen a nemzet tagjai kisebbségben vannak, akkor a másság tapasztalata mindennapossá válik, nő a tolerancia. Allport (1977, idézi Smith és Mackie,

2004) kontaktushipotézise szerint a különböző csoportok közötti közvetlen, mindennapos kapcsolat csökkenheti a sztereotipizálást és előítéletet. A másik csoport tagjainak egyénenként való megismerése gátolja az összes tag csoportsztereotípiába való beillesztést, míg a személyes kontaktus hiányában a külső csoport sokkal homogénebb hatást kelt (Smith és Mackie, 2004). Bastian, Lusher és Ata (2012) vizsgálatában a muszlimok iránti szociális távolság csökkenésével a muszlim barát megléte szignifikánsa együttjárt ($r = -0.27$; $p < 0,001$).

Jasinskaja-Lahti, Mahönen és Liebkind (2011) eredményei alapján, a kisebbségi csoport tagjai több pozitív kapcsolati tapasztalatról ($F(1,213) = 71,10$; $p < 0,01$) és magasabb pozitív attitűdökről ($F(1,221) = 105,20$; $p < 0,01$) számoltak be a többségi csoport irányába, mint fordítva finn többségi és orosz nyelvű kisebbségi serdülők körében.

A magyarok közel 80 százaléka, a románoknak több, mint a fele úgy véli, hogy vannak konfliktusok a két etnikai csoport között (Csepeli, Örkény és Székelyi, 2002). Veres (2007) erdélyi magyarok és románok együttélését és kapcsolati hálóját vizsgáló tanulmányában azok a magyarok, akik szerint nincs konfliktus magyarok és románok között, kétszer annyi román ismerősről számoltak be. A nyelvi eltérésekből származó konfliktusok is szemléletbeli különbségekre utalnak: míg a románok saját nyelvüket mintegy bizonyosságul a római ősökre használják, addig a magyarok történelmi és dachbéli vonatkozása miatt is (Baár és Ritivoli, 2006). Az adataim felvétele során egy hallgató beszámolt olyan konfliktusról, amely során az egyik nemzetiség tagja távozásra szólította fel a másikat, mert az a saját nyelvén beszélt.

Ligeti (2006) vizsgálatában a Bogardus skálán osztrák, szlovák és román fiatalokról kellett eldönteniük a magyarországi válaszadóknak, szívesen vennék-e az országba való beköltözésüket, ugyanazon iskolába járást, osztálytársi illetve padtársi viszonyt az adott náció fiataljával. Az eredmények szerint a leginkább kíváncsi az osztrák, a legkevésbé a román fiatal volt. A válaszadók 8,5 százaléka ellenezte az osztrák diák Magyarországra költözését, míg román társát több, mint négyszer annyian, 36,5 százalékuk. A legintimebb kapcsolat tekintetében (padtársi viszony) ez a szám, már a válaszadók felét (50,8%) tette ki, szintén a román fiatal vonatkozásában (Ligeti, 2006). A szerző az eredményeket jobban átlátandó, létrehozott egy elfogadási indexet, melyen az osztrák 4,33 pontjához képest a szlovák 2,89, míg a román fiatal csupán -1,10 értéket kapott. Ez a módszer kitűnően érzékelteti a nemzetiségek között fennálló elfogadási különbségeket, illetve a román etnikum iránti ellenérzéseket (Ligeti, 2006). A 2005-ben felvett „Tolerancia” vizsgálat egyik részeredménye

szerint a magyarországiakat padtárs tekintetében a romániai román diák 30,1%-ukat zavarná, míg ha padjukat egy romániai magyarral kellene megosztaniuk, ez csupán 10,5 százalékuk nemtetszését váltotta ki (Ligeti, 2006).

2.12. Önértékelés – autosztereotípiák az erdélyi magyarság körében

A kisebbségi helyzetben élő erdélyi magyarok autosztereotípiái a magyarországi magyarokéhoz hasonlítva erős eltérést mutatnak a pozitív irányba (Csepeli, Örkény és Székelyi, 2002). Csepeli, Örkény és Székelyi (2002) ezt az eredményt azzal magyarázzák, hogy az erdélyi magyarok kisebbségi helyzetüket a többségi románokkal konfliktusokba ágyazva kell, hogy megéljék, ezért önértékelés szintjén felülértékelik saját nemzeti kategóriájukat és ezzel párhuzamosan leértékelik a másik nemzeti csoport tagjait. Tehát az erdélyi magyarok inkább szorulnak rá a pozitív autosztereotípiák kollektív érzelmi támogatására, mint a magyarországi, többségben élő magyarok. Ugyanebben a vizsgálatban a magyarországi magyarok a határon túliakhoz képest feltűnően túlértékelik magukat a kompetencia és alulértékelik magukat a moralitás dimenzióban. Az erdélyi magyarok magukat előnyösebb színben látják moralitás tekintetében az anyaországiakhoz képest.

Bárdi, Kovács és Misovicz (1997) írja le, hogy eredményeik alapján a legtöbb anyaországi (43,2%) egyfajta idealizált képet fest az erdélyiekről, kultúrnépként, szigorú erkölcsiséggel és munkamorállal rendelkező csoportként gondol rájuk (tulajdonságok alapján, 5 faktor közül). A romániai magyarok továbbá, következtet Bárdi, Kovács és Misovicz (1997), sokkal inkább büszkébben, kevésbé önostorozóan tekint magára, mint a magyarországiak.

Az erdélyi magyarok körében végzett felmérés szerint mind a magyarok, mind a románok egyaránt kevésbé látják különbözőnek maguktól a határon kívül élő etnikai csoportjaikat, mint a velük egy országban élő etnikumokat (Csepeli, Örkény és Székelyi, 2002). Az erdélyi magyarság egyes dimenziókban szinte alig tesz különbséget a romániai és a magyarországi magyarok között. Román és magyar részről is jelen van a kölcsönös morális leértékelés, de kompetencia tekintetében hajlanak a megegyezésre: a magyarok sokkal kompetensebbnek vélik saját magukat, mint a románokat és a társnemzet, ha kis mértékben is, de hajlik a magyarok kompetenciafölényének elismerésére. Ebben Csepeli, Örkény és Székelyi szerint

(2002) tetten érhető a Filipp (1981, idézi Csepeli, Örkény és Székelyi, 2002) által leírt kelet – nyugati lejtő az európai nemzetek egymás közti sztereotipizálásában, vagyis hogy a fejlettebb európai nemzetek a tőlük keletebbre elhelyezkedő fejletlenebb nemzeteknek negatívabb vonásokat tulajdonítanak, mint nyugati szomszédjaiknak (Csepeli, 2006).

2.13. Collective Self-Esteem Scale (Luhtanen és Crocker, 1992) – a csoporttagság mérése

A csoporttagság mérésére szolgáló kérdőívet Luhtanen és Crocker (1992) publikálta. Azóta számos kutató használta vizsgálataiban. Transzszexuálisokkal végzett felmérés során (Sánchez és Vilain, 2009) a szorongással és depresszióval három CSES skála, a Csoporttagság-önértékelés ($r = -0,34$; $p < 0,05$); a Privát kollektív önértékelés ($r = -0,45$; $p < 0,01$) és Nyilvános kollektív önértékelés ($r = -0,31$; $p < 0,05$) is negatívan járt együtt.

Nemi differencia jelentkezett: a nők pozitívabban ítélték meg saját csoportjukat ($t = 2,62$; $p < 0,01$) (Luhtanen és Crocker, 1992). Ugyanebben a vizsgálatban a Nyilvános kollektív önértékelés pontszáma szignifikánsan kevesebb volt a kisebbségben élő feketéknek, mint fehéreknek ($F(2,825) = 34,31$; $p < 0,01$) – bár az elemszámok rendkívüli egyenlőtlensége miatt ezeket fenntartással kell kezelnünk. Az érzékelt diszkrimináció mértéke negatívan kapcsolódott a Privát kollektív önértékeléssel ($r = -0,15$; $p < 0,1$) Leonardelli és Tormala (2003) egyetemi hallgatók körében. Lilli and Diehl (1999, idézi Spießberger és Ungersböck, 2005) létrehozta a CSES nemzeti identitást mérő változatát.

2.14. Kárpát Project 2007-2010. (Társadalomkutatás.hu, 2012a;b; Csepeli, Örkény és Székelyi, 1999)

Az erdélyi magyarok a nemzeti identitás kritériumok közül a magyar önazonosulással értettek leginkább egyet a négyfokú skálán ($M = 3,9$). Ezt a kulturális asszimiláció ($M = 3,8$), magyar anyanyelv ($M = 3,7$) és magyar származás ($M = 3,5$) követte. A magyar zászló tisztelete ($3,5$) és a keresztény egyházhoz való tartozás után ($M = 3,4$) kisebb ugrást figyelhetünk meg, a magyarok között élés ($M = 2,3$), a magyar állampolgárság ($M = 1,5$) és magyarországi születés ($M = 1,3$) (Csepeli, Örkény és Székelyi, 1999).

A közös történelem értékelése a felsorolt öt állítás közül a magyarok inkább jelölték konfliktussal kapcsolatos választ, mint a románok. A mindkét népet egyenlő mértékben sújtotta és boldogította lehetőséget a romániai magyarok 41 százaléka jelölte (Csepeli, Örkény és Székelyi, 1999).

Az etnocentrizmus vizsgálatánál mind a magyar mind a román válaszadók a pozitív állításokat inkább a saját nemzetükre, mint a másikéra gondolták jellemzőnek, a negatív állításokkal pedig pont fordítva cselekedtek. A pozitív tulajdonságokat a magyarok nagyobb arányban tartották jellemzőnek mindkét nemzetre, a románok a negatív állításokat jelölték inkább ezzel a válaszlehetőséggel (Csepeli, Örkény és Székelyi, 1999).

Auto- és heterosztereotípiák tekintetében Poppe (1998, idézi Csepeli, Örkény, Székelyi és 1999) kutatási eredményeit vették alapul, miszerint az általános auto- és heterosztereotíp tulajdonságokat két faktor, a kompetencia és az erkölcs köré szervezhetjük, ezt pedig irányuk szerint pozitív és negatív csoportra oszthatjuk. A bemutatott nyolc jelző közül (négy pozitív, négy negatív) négy a kompetenciára (+: intelligens, versenyszellemű; -: tehetetlen, lusta), négy a moralításra (+: segítőkész, toleráns; -: erőszakos, önző) hivatott utalni. A megítélést egy gyakorisági táblázatban kellett végrehajtani, százalékban jelölve, hogy az adott nemzet tagjainak hány százalékára tartják jellemzőnek az adott tulajdonságot. Az eredmények alapján az erdélyiek ezen tulajdonságok tekintetében inkább látják hasonlónak magukhoz a magyarországi magyarokat és a románokat pozitív tulajdonságok tekintetében kevesebb, negatívak esetében magasabb arányban jelölték jellemzőnek, mint saját csoportjukat.

A Tárki a magyarországi magyarok jellemzően alábecsülik a nagyobb lélekszámú magyar nemzetiségű lakosságot és fölé a közepes vagy kis közösségeket a környező országokban (Gábos, 2000). A romániai magyarságra vonatkozó becslések korrigált átlaga 1,1 millió fő körül mozogott, holott a 2011-es népszámlálási adatok szerint lélekszámuk 1.200.000 fő körül mozog (Wikipédia, 2012). Ez egy megközelítő érték, számuk valószínűleg ennél jóval több (óvatos becslések szerint másfél-kétmillió) (Gábos, 2000). A magyarországi magyarokat az országba települő erdélyiekről kérdezve, 42 százalékuk érezte úgy, hogy segítségre szorulnak, míg szintén magas arányú (36,9%) válaszadó értett egyet azzal az állítással, hogy miattuk hátrány éri az anyaországbelieket.

2.15. Hipotézisek:

2.15.1. Első hipotézis

H1.: Lücken és Simon (2005), Verkuyten (2009) Abu-Rayya (2006), valamint Csepeli, Örkény és Székelyi (2002) eredményei alapján magasabb önértékelést várok a privát kollektív önértékelés és csoporttagság skálákon a kisebbségi (erdélyi magyar) csoportban, valamint alacsonyabbat a Nyilvános kollektív önértékelés skálán (Luhtanen és Crocker, 1992).

2.15.2. Második hipotézis

H2.: A társadalmi távolság tekintetében különbséget várok a magyarországi magyarok és romániaiak között Csepeli, Örkény és Székelyi (2002), Allport (1977, idézi Smith és Mackie, 2004) kontaktushipotézise, Bastian, Lusher és Ata (2012), Jasinskaja-Lahti, Mahönen és Liebkind (2011) valamint Ligeti (2006) eredményei alapján. Feltévésem szerint, a romániai magyarok közelebbi skálapontig jelölik a románokat, mint a magyarországiak.

2.15.3. Harmadik hipotézis

H3.: Luhtanen és Crocker (1992) alapján a nők részéről magasabb értékeket várok a CSES alskáláin.

2.15.4. Negyedik hipotézis

H4.: Csepeli, Örkény és Székelyi (1999) alapján az etnocentrizmus vizsgálatakor a pozitív állításokat inkább a saját a negatív állításokat a külső csoport tagjainak tulajdonítják. Ezen felül, feltévésem szerint, a romániai magyarok inkább jelölnék köztes értéket (mindkét nemzetre jellemző), mint az anyaországbeliek.

3. Módszer

3.1. Vizsgálati személyek

A vizsgálati személyek egyetemi hallgatókból kerültek ki (1. táblázat). Az erdélyi magyar csoport tagjai a nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetem román és magyar állampolgárságú diákjai. A magyar hallgatók csoportja több magyarországi egyetemről került ki.

	erdélyi magyarok	magyarországi magyarok	teljes minta
elemszám (fő)	26	35	61
átlagéletkor (év) és szórás	M=20,5; SD=1,364	M=21,2; SD=1,491	M=20,9; SD=1,469
nemi megoszlás	11 férfi, 15 nő	11 férfi, 22 nő	22 férfi, 39 nő
állampolgárság	21 román, 2 magyar, 3 román-magyar	35 magyar	21 román, 37 magyar, 3 román-magyar

1. táblázat: Leíró statisztikai adatok: elemszám, életkor, nemi megoszlás és állampolgárság

3.2. Eszközök

A vizsgálatfelvétel egy tesztcsomag kitöltésével zajlott. Az erdélyi magyar csoport papír alapú, míg a magyarországi magyar csoport elektronikus formában kitölthető kérdőíveket kapott. A felvett kérdőívek a következők voltak.

3.2.1. Demográfiai kérdőív

Az általam szerkesztett demográfiai kérdőív olyan általános adatokra kérdezett rá, mint a kitöltő neme, életkora, iskolája, állampolgársága, lakóhelye. Utolsó kérdésként meg kellett becsülniük a Románia területén élő magyarok számát. Ez a 2011-es népszámlálási hivatalos adatok szerint 1.200.000 fő körül mozog (Wikipédia: http://hu.wikipedia.org/wiki/Rom%C3%A1nia#Etnikai_.C3.B6sszet.C3.A9tel).

3.2.2. Collective Self-Esteem Scale (Luhtanen és Crocker, 1992)

A Collective Self-Esteem Scale-t (CSES) Luhtanen és Crocker (1992) dolgozta ki, eredetileg a csoporttagság az egyénben keltett érzéseinek mérésére. 16 állításból áll, a vizsgálati személyeknek egy 7 fokú skálán kell jelölniük, mennyire értenek egyet az állításokkal. Az általam használt teszt, az eredeti angol nyelvű skálának egy magyar nyelvű fordított, majd átalakított változata (lásd: Mellékletek). A kérdőív négy alskálája Membership self-esteem, Private collective self-esteem, Public collective self-esteem, Importance to Identity a következőképpen fordítható magyar nyelvűre: 1. Csoporttagság-önértékelés, 2. Privát kollektív önértékelés, 3. Nyilvános kollektív önértékelés és 4. Jelentősége az identitás szempontjából (2. táblázat). A Csoporttagság-önértékelés az egyén azon ítéleteit mutatja, hogy mennyire érzi magát az adott csoport hasznos tagjának. A Privát kollektív önértékelés a csoport a személy általi megítélésére vonatkozik. A Nyilvános kollektív önértékelés az egyén szerinti nyilvános, mások általi megítélése saját csoportjának. A Jelentősége az identitás szempontjából skála azt méri, hogy mennyire számít az egyén self-meghatározásában a csoporttagság megléte (Luhtanen és Crocker, 1992).

2	CSES eredeti	CSES átalakított	példatétel
1.	Membership Self-esteem	Csoporttagság-önértékelés	A magyar nemzet hasznos tagja vagyok.
2.	Private Collective Self-esteem	Privát kollektív önértékelés	Gyakran bánom, hogy a magyarok közé tartozom.
3.	Public Collective Self-esteem	Nyilvános kollektív önértékelés	Mások általában jó véleménnyel vannak a magyarokról.
4.	Importance of Identity	Jelentősége az identitás szempontjából	Annak, hogy magyar vagyok, kevés köze van ahhoz, hogy hogyan érzek saját magammal kapcsolatban.

2. táblázat: a Collective Self-Esteem Scale eredeti és átalakított dimenziói és példatétel

3. A Kárpát-Project (Társadalomkutatás.hu, 2012a;b; Csepeli, Örkény és Székelyi, 1999) kérdőív egyes tételei

A Kárpát Projekt: Inter-etnikus viszonyok a Kárpát-medencében a magyarországi ELTE Szociológiai Intézet, a romániai Babes Bolyai Egyetem Szociológiai Tanszék és a szlovákiai Márai Sándor alapítvány közös kutatása. A magyar kutatócsoportot olyan jeles szakértők vezették, mint Csepeli György, Örkény Antal, Székelyi Mária, Csere Gábor. A vizsgálatban más etnikai csoportok mellett 1127 erdélyi magyar és 973 magyarországi válaszadót regisztráltak. A tesztsomag a társadalmi és politikai tudattartalmakra, kulturális és politikai nemzetfelfogásra, nemzeti identitásra, auto- és heterosztereotípiákra és a többség-kisebbség viszonyára kérdezett rá. Öt kérdést vettem ki a vizsgálatból, ezek szintén a Mellékletekben találhatóak.

3.2.4. Bogardus szociális távolság skála (Bogardus, 1925, idézi Selltiz, Jahoda, Deutsch és Cook, 1979)

Bogardus-féle társadalmi távolság skálát is beleillesztettem a tesztsomagba. A vizsgálati személyek az erdélyi magyarok, magyarországi magyarok és románok közül választhatták ki, hogy milyen társas kapcsolatot lennének hajlandóak fenntartani az etnikum egy általános, tehát nem a legrosszabb és nem is a legjobb tagjával. A lehetőségek a következők voltak: 1. Közeli rokonnak házasság útján, 2. a klubban személyes barátnak, 3. az utcámban szomszédnak, 4. alkalmazásban a munkahelyemre, 5. állampolgárnak az országban, 6. csak, mint látogatót az országban és 7. kiűzném az országból.

3.2.5. Osgood-féle szemantikus differenciál skála (Csepeli, 2006)

A vizsgálati személyeknek tizenhét tulajdonságpár között kellett pontozniuk a magyarságot és a románságot. Az egyes az egyik tulajdonsághoz van legközelebb, míg a hatos az adott tulajdonság ellenpárjához. A teljes kérdőív megtalálható a Mellékletek között.

magányosak	társasak
műveletlenek	műveltek
engedelmesek	engedetlenek

közönyösek	érdeklődők
barátságosak	ellenségesek
hiúk	szerények
gazdagok	szegények
buták	okosak
érzékenyek	érzéketlenek
harciasak	békések
csendesek	hangosak
követelődzők	lemondóak
rendesek	rendetlenek
bosszúállók	megbocsátók
erősek	gyengék
hamisak	igazak
vonzók	taszítók

3. táblázat: Osgood differenciál skála melléknevei

4. Eredmények

Az adatok elemzését SPSS programmal végeztem. A normalitás vizsgálat (Mellékletek: 22. - 31. táblázat; Kolmogorov-Smirnov próba) után a különbségek megállapítását normális eloszlás esetén független mintás t-próbával, nem normális eloszlásnál pedig nemparaméteres eljárással, Mann-Whitney eljárással hajtottam végre.

4.1. Az erdélyi és magyarországi csoport különbségei

A két csoport között különbséget kaptam a romániai magyarok pozitív kompetenciájának megítélésében ($t=3,662$; $p=0,001$). Az erdélyi magyarok szignifikánsan magasabb százalékban gondolták jellemzőbbnek a kompetenciát alkotó két tulajdonságot (intelligens és versenyszellemű) saját csoportjukra, mint a magyarországiak vélekedtek róluk (4. táblázat).

Romániai magyarok pozitív kompetenciája		
Levene teszt	F=0,114	p=0,737
df	59	
T-próba	t=3,662	p=0,001

4. táblázat: A kétmintás t-próba eredményei a romániai magyarok pozitív kompetenciáján

A CSES skálákban és a magyarságérzetben (Az, hogy magyarnak születtem...kérdésfeltevés) a két csoport között nem talált szignifikáns eltérést a program (21. táblázat, Mellékletek), viszont szignifikáns különbségeket talált a nemzetfelfogásával kapcsolatban a nem normális eloszlású adatok között a Mann-Whitney próba (5. táblázat). A kitöltők a „Ahhoz, hogy magyarnak számítson valaki” nyitott végű mondatra a következő befejezéseket adták különbözően. Inkább tartják fontosnak az anyaországbeliek az ország területén való születést ($Z = -2,35$; $p = 0,019$), viszont a felmenők magyar létének az erdélyiek tulajdonítanak nagyobb jelentőséget ($Z = -2,124$; $p = 0,034$).

	Mann Whitney U	Z	p	Rangátlagok	
				erdélyi	mo.-i
Magyarországon szülessen	309	-2,35	0,019	25,38	35,17
szülei magyarok legyenek	317	-2,124	0,034	36,31	27,06

5. táblázat: A Mann-Whitney próba különbségei a nemzetképpel kapcsolatban

Az auto-és heterosztereotípiák tulajdonításában is mutatkozott különbség a két csoport között. A magyarországi magyarokra vonatkozó tehetetlenség ($t = -2,273$; $p = 0,027$), romániai magyar tehetetlen ($t = -2,039$; $p = 0,046$) és a romániai magyarok versenyszellemének ($t = 5,238$; $p = 0,000$) megítélésében (6. táblázat). A romániai magyarok sokkal inkább gondolják a saját csoportjukat versenyszelleműnek, mint a magyarországiakat.

	Levene teszt		df	T-próba	
	F	p		t	p
magyarországi magyar tehetetlen	3,483	0,067	59	-2,273	0,027
romániai magyar tehetetlen	7,171	0,01	57,322	-2,039	0,046
romániai magyar versenyszellemű	0	0,992	59	5,238	0

6. táblázat: A kétmintás t-próba eredményei az auto- és heterosztereotíp tulajdonságokon

A magyarok megítélése differenciál skálán feltett kérdések tekintetében a barátságos-barátságtalan ellentétpárban ($Z = -2,553$; $p = 0,011$) – az erdélyiek barátságtalanabbnak tartják a magyarságot (7. táblázat), engedelmes-engedetlen ($t = 2,121$; $p = 0,038$), közönyös-érdeklődő ($t = 2,469$; $p = 0,016$) – inkább érdeklődők a magyarok a határon túliak szerint; hiú-szerény ($t = 2,108$; $p = 0,41$), rendes-rendetlen ($t = 2,913$; $p = 0,006$) és vonzó-taszító ($t = 3,175$; $p = 0,002$) dimenziókban különböztek (8. táblázat). A határon túliak megítélésében a magyarok rendetlenebbek és vonzóbbak, mint az anyaországiak szerint.

	Mann Whitney U	Z	p	Rangátlagok	
				erdélyi	mo.-i
M barátságos-barátságtalan	285	-2,553	0,011	37,52	26,16

7. táblázat: A Mann-Whitney próba különbségei a magyarok tulajdonságain

	Levene teszt		df	T-próba	
	F	p		t	p
M engedelmes-engedetlen	0,806	0,373	59	2,121	0,038
M közönyös-érdeklődő	0,209	0,65	59	2,469	0,016
M hiú-szerény	6,176	0,16	40,323	2,108	0,41
M rendes-rendetlen	10,629	0,002	34,887	2,913	0,006
M vonzó-taszító	0,213	0,646	59	3,175	0,002

8. táblázat: A kétmintás t-próba eredményei a magyarok tulajdonságaira

A románokra vonatkozó különbségek tekintetében a következőkben tért el a két csoport: az erdélyiek inkább tartották a románokat társasnak ($z = -2,303$; $p = 0,021$) és gyengének ($Z = -2,439$; $p = 0,015$), mint a magyarországiak. Különbséget találtam továbbá az közönyös-érdeklődő ($Z = -2,109$; $p = 0,035$), csendes-hangos ($Z = -2,08$; $p = 0,038$) és gazdag-szegény ($Z = -1,967$; $p = 0,049$) megítélésben is (9. táblázat).

	Mann Whitney U	Z	p	Rangátlagok	
				erdélyi	mo.-i
R magányos-társas	302	-2,303	0,021	36,88	26,63
R közönyös-érdeklődő	319,5	-2,109	0,035	36,21	27,13
R gazdag-szegény	324,5	-1,967	0,049	33,4	29,21
R csendes-hangos	317	-2,08	0,038	36,31	27,06
R erős-gyenge	295	-2,439	0,015	37,13	26,44

9. táblázat: Mann-Whitney próba eredményei a románok tulajdonságain

A Romániában élő magyarok számát a két csoport szignifikánsan különbözően becsülte meg. A romániai magyarok fölé, míg az anyaországiak alábecsülték az erdélyi kisebbség számát (10. táblázat).

Mann Whitney U	153	Rangátlagok		a becslések átlagértéke
Z	-4,418	erdélyi magyarok	42,62	2.399.731
p	0	anyaországiak	22,37	771.975

10. táblázat: A Mann-Whitney próba rangátlagai a két csoport tekintetében és a becslések átlagértéke

4.2. Nemek közötti különbségek

A férfiak és nők között különbség jelentkezett a magyarországi magyar és romániai román kompetencia megítélésében (11. táblázat). A férfiak szignifikánsan magasabb mértékben ($t = -3,906$; $p = 0,000$) gondolják a magyarországi magyarokat intelligensnek és versenyszelleműnek (vagyis pozitívan kompetensnek), mint a nők. Különbség mutatkozott ezen felül a romániai románok negatív kompetenciájának (lusta, tehetetlen) meghatározásában is ($t = 2,076$; $p = 0,042$).

	Levene teszt		T-próba		
	F	p	df	t	p
MM pozitív kompetencia	0,083	0,775	59	-3,906	0
RR negatív kompetencia	0,125	0,725	59	2,076	0,042

11. táblázat: A kétmintás t-próba eredményei a nemek közötti különbségeken

Az erdélyi és magyarországi csoportot nemi különbségek iránt külön-külön vizsgálva, a következő eltéréseket kaptam. A romániai magyarok között a CSES Nyilvános kollektív önértékelés ($t = -2,081$; $p = 0,048$) (12. táblázat), a magyarországiak között a magyarországi magyarok pozitív kompetenciájának ($t = -4,172$; $p = 0,000$) megítélésében különböztek - a nők szignifikánsan magasabb értékkel jelölték, a férfiakhoz képest. (13. táblázat).

	Levene teszt		T-próba		
	F	p	df	t	p
CSES Nyilvános kollektív önértékelés	0,165	0,688	24	-2,081	0,048

12. táblázat: Az erdélyi magyarok közötti nemi különbségek t-próbával

	Levene teszt		T-próba		
	F	p	df	t	p
MM pozitív kompetencia	3,656	0,65	33	-4,172	0

13. táblázat: A kétmintás t-próba eredményei a magyarországi magyarok nemi csoportjai között

4.3. További eredmények

A közös történelemre irányuló kérdés szerint mind a két csoport leggyakoribb válasza konfliktus-tartalmú volt. Az erdélyiek 46,2%-a, a magyarországiak 51,4%-a adta ezt a választ. A második leggyakoribb válasz mindkét csoportban a közös teherviselés, mindkét nemzet azonos arányban részesült örömből és bánatból. Érdekes, hogy egy-egy válaszlehetőséget egyik csoport sem jelölt. A romániai magyarok a közös pozitív történelmet, a magyarországiak a magyarok öröme, a románok bánata lehetőséget hagyták figyelmen kívül (14. táblázat).

Gyakorisági táblázat	erdélyi magyarok	magyarországi magyarok
1. ami a románoknak a múltban öröme adott okot, ugyanaz a magyarok számára bánatot okozott.	46,2%	51,4%
2. ami a magyaroknak a múltban öröme adott okot, ugyanaz a románok számára bánatot okozott.	3,8%	-
3. mind a magyaroknak, mind a románoknak inkább öröme, mint bánatra adott okot.	-	2,9%
4. mind a magyaroknak, mind a románoknak inkább bánatra, mint öröme adott okot.	3,8%	17,4%
5. a magyaroknak és a románoknak azonos arányban adott okot bánatra és öröme.	42,3%	28,6%

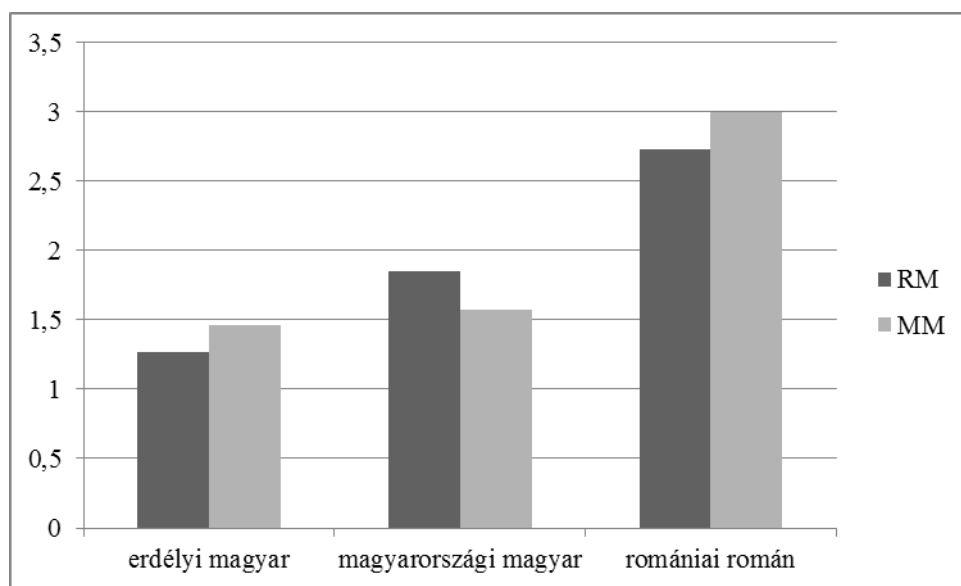
14. táblázat: Gyakorisági táblázat a közös történelem válaszai között

A társadalmi távolság tekintetében nem kaptam szignifikáns különbséget, viszont a gyakorisági táblázaton (15. táblázat és 1. diagram) tendencia szintű különbség látható, mind a magyarországiak, mind az erdélyiek románokkal kapcsolatos ítéletein. A két csoport a saját

csoportját engedte a skálán legközelebbi kapcsolatba magához, de mindketten a románt tartották legtávolabb. Az erdélyi magyarok esetében kisebb volt valamivel ez a távolságtartás. Csak a románoknál fordult elő azonban mindkét csoportban a 7es, azaz legtávolabbi (Kiűzném az országból.) válaszlehetőség. Az erdélyieknél a legtöbb válaszadó (34,6%) a kettes pontot jelölte, a magyarországiak közül 28,6% az ötöset leggyakrabban a románokkal kapcsolatban – láthatóan itt már lecsökkent a magas egyetértés a csoportokon belül.

csoport	RM	MM	RM	MM	RM	MM
társadalmi távolság	erdélyi magyar		magyarországi magyar		romániai román	
átlag	1,27	1,46	1,85	1,57	2,73	3
minimum	1	1	1	1	1	1
maximum	5	5	5	5	7	7
leggyakoribb válasz (%)	1 - 88,5%	1 - 82,9%	1 - 53,8%	1 - 80%	2 - 34,6%	5 - 28,6%

15. táblázat: Társadalmi távolság gyakorisági táblázatban

1. diagram: Társadalmi távolság tendenciája a két csoport között

Az etnocentrizmust mérő kérdések között szintén nem tért el szignifikánsan a két csoport véleménye, de a gyakorisági táblázaton szintén találunk tendencia szintű különbségeket (16. táblázat). A pozitív állítások a saját nemzetre tekintették inkább jellemzőnek, a negatív

állítások viszont megosztották a válaszadókat. A legnagyobb arányban mindkét csoport jellemzően nem foglalt állást: az egyikre sem jellemző és a mindkettőre jellemző válaszokat jelölték inkább. A különbségek a szignifikancia szint el nem érésének okán, csupán adatok, következtetések maradnak, amiket nem mondhatunk ki.

	RM		MM	
	leggyakoribb válasz	százalékban	leggyakoribb válasz	százalékban
1.	M	65,4	M	77,1
2.	M	42,3	ES	45,7
3.	M	61,5	M	45,7
4.	M	42,3	M	54,3
5.	ES	34,6	ES	62,9
6.	R	50	ES	40
7.	ES	34,6	ES	57,1
8.	MK	53,8	ES	51,4

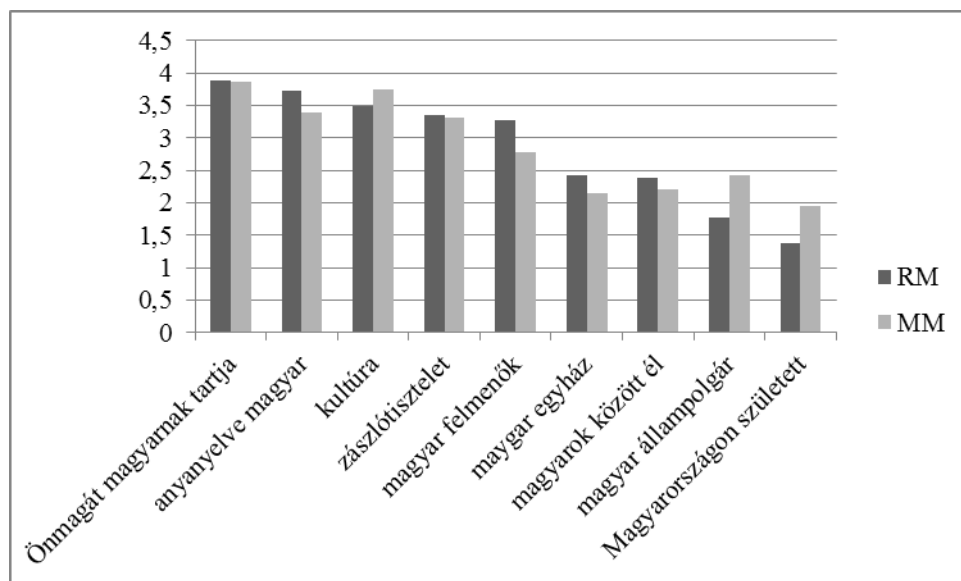
16. táblázat: Gyakorisági táblázat az etnocentrizmus mérésén (az eredeti teszt a Mellékletekben található); a szürkével jelölt tételek pozitívak, a jelöletlenek negatívak

A magyarság kritériumaival kapcsolatban már közölt eredményeken (az anyaországbeliek az ország területén való születést ($Z = -2,35$; $p = 0,019$), viszont a felmenők magyar létének az erdélyiek tulajdonítanak nagyobb jelentőséget ($Z = -2,124$; $p = 0,034$)) kívül az egyetértés százalékos megoszlása is mutat bizonyos egyezést, illetve látszólagos különbséget a két csoport között (17. táblázat) (2. diagram). A sorrend szinte teljesen megegyezik, csupán a kultúrát és állampolgárságot a magyarországiak, a magyar egyházhoz való tartozást a romániai magyarok helyezték feljebb.

RM	átlag	MM	átlag
Önmagát magyarnak tartja	3,88	Önmagát magyarnak tartja	3,86
anyanyelve magyar	3,73	kultúra	3,74
kultúra	3,5	anyanyelve magyar	3,4
zászlótisztelet	3,35	zászlótisztelet	3,31
magyar felmenők	3,27	magyar felmenők	2,77
magyar egyház	2,42	magyarok között él	2,43
magyarok között él	2,38	magyar állampolgár	2,2
magyar állampolgár	1,77	magyar egyház tagja	2,14

Magyarországon született	1,38	Magyarországon született	1,94
--------------------------	------	--------------------------	------

17. táblázat: A magyarság kritériumainak fontossága a két csoportban

2. diagram: A magyarság kritériumainak fontossága a két csoportban

4.3.1. A CSES belső együttjárásai

A CSES skálákon a program több együttjárást is talált a teljes mintára vetítve. AZ összes skála erős pozitív együttjárást mutatott a többivel (17. táblázat).

CSES	1.	2.	3.	4.
1.				
2.	r=0,428**			
3.	r=0,373**	r=0,660**		
4.	r=0,504**	r=0,629**	r=0,494**	

18. táblázat: A CSES skálák belső korrelációi Pearson módszerrel

1. Csoporttagság-önértékelés, 2. Privát kollektív önértékelés, 3. Nyilvános kollektív önértékelés és 4. Jelentősége az identitás szempontjából; *p<0,05; **p<0,01

4.3.2. Együttjárások a romániai magyar csoportban

A Privát kollektív önértékelés a magyarságára való büszkeséggel ($r=0,633$; $p<0,01$) és előnyként való felfogásával ($r=0,524$; $p<0,01$) pozitívan, a hátrányként tekintéssel ($r= -0,712$; $p<0,01$), közömbösséggel ($r= -0,473$; $p<0,05$) és saját csoportjuk negatív kompetencia-tulajdonítással ($r= -0,465$; $p<0,05$) negatívan kapcsolódott. Minél magasabb értéket adtak meg a Privát kollektív önértékelés skálán, annál inkább értettek egyet azzal, hogy magyarságuk büszkeség, előny és annál kevésbé tekintik mindezt hátránynak. Minél magasabb volt a Nyilvános kollektív önértékelés skála pontszáma, annál kevésbé értékelték negatív kompetenciával saját csoportjukat ($r= -0,465$; $p<0,01$). A Fontossága az Identitás szempontjából annál magasabb volt, minél inkább büszke ($r=0,628$; $p<0,01$) volt magyarságára és annál kevésbé, minél inkább közömbösen ($r= -0,531$; $p<0,01$) vélekedett erről. Pozitív kapcsolat mutatkozott ezeken felül a magyar lét előnynek tekintésével is ($r=0,434$; $p<0,05$) (18. táblázat).

	büszkeség	előny	hátrány	közömbös	RM negatív kompetencia
CSES Privát kollektív önértékelés	$r=0,633^{**}$	$r=0,524^{**}$	$r= -0,712^{**}$	$r= -0,473^{*}$	$r= -0,465^{*}$
CSES Nyilvános kollektív önértékelés					$r= -0,550^{**}$
CSES Fontossága az identitás szempontjából	$r=0,628^{**}$	$r=0,434^{*}$		$r= -0,531^{**}$	

19. táblázat: Spearman korreláció eredményei az erdélyi magyar csoportban $^{*}p<0,05$; $^{**}p<0,01$

4.3.3. A magyarországi csoporton belüli együttjárások

A magyarországiak között a felvett vizsgálatok tekintetében minél magasabb pontszámmal jelölték a Csoporttagság önértékelés skálát, annál inkább egyetértettek a magyarságukra való büszkeséggel ($r=0,454$; $p<0,01$), és annál kevésbé gondolják nehezítő tényezőnek ($r=-0,441$; $p<0,01$). Kapcsolat mutatkozott ezen felül a magyarság előnynek ($r=0,340$; $p<0,05$),

hátránynak ($r = -0,361$; $p < 0,05$), közömbösnek ($r = -0,361$; $p < 0,05$) és szégyennek ($r = -0,416$; $p < 0,05$) való megélésével és a magyar lét állampolgársághoz kötésével ($r = -0,384$; $p < 0,05$).

Minél magasabb volt a Privát kollektív önértékelés skálára adott pontszám, annál inkább büszke ($r = 0,793$; $p < 0,01$), tekinti előnynek ($r = 0,532$; $p < 0,01$), kevésbé gondolja hátránynak ($r = -0,554$; $p < 0,01$), vagy szégyennek ($r = -0,492$; $p < 0,01$) és kevésbé nehezíti ($r = -0,558$; $p < 0,01$) életét magyarsága, valamint kevésbé ért egyet a magyar lét állampolgársággal való meghatározásával ($r = -0,494$; $p < 0,01$) és inkább jelöli a magyarországi magyarságot pozitív ($r = 0,545$; $p < 0,01$), mint negatív kompetenciával ($r = -0,456$; $p < 0,01$).

A CSES Nyilvános önértékelés magas pontszáma szintén a büszkeséggel való egyetértéssel ($r = 0,457$; $p < 0,01$), előnynek tartással ($r = 0,442$; $p < 0,01$), hátrányként ($r = -0,456$; $p < 0,01$) és nehezítő tényezőként ($r = -0,539$; $p < 0,01$) kevésbé értékelve, valamint annál kevésbé ért egyet a magyar identitás állampolgári keretek közé való beszorításával ($r = -0,595$; $p < 0,01$).

A CSES Fontossága az identitás szempontjából magas pontszámai magas büszkeséggel ($r = 0,621$; $p < 0,01$), előnyként tekintéssel ($r = 0,531$; $p < 0,01$) és alacsony közömbösséggel ($r = -0,588$; $p < 0,01$), állampolgárság-meghatározottsággal ($r = -0,530$; $p < 0,01$) járt együtt (19. táblázat).

	CSES Csoporttagság önértékelés	CSES Privát kollektív önértékelés	CSES Nyilvános kollektív önértékelés	CSES Fontossága az identitás szempontjából
büszkeség	$r = 0,454^{**}$	$r = 0,793^{**}$	$r = 0,457^{**}$	$r = 0,621^{**}$
előny	$r = 0,340^{*}$	$r = 0,532^{**}$	$r = 0,442^{**}$	$r = 0,531^{**}$
hátrány	$r = -0,356^{*}$	$r = -0,554^{**}$	$r = -0,456^{**}$	$r = -0,536^{*}$
közömbös	$r = -0,361^{*}$	$r = -0,399^{*}$		$r = -0,588^{**}$
nehezíti	$r = -0,441^{**}$	$r = -0,558^{**}$	$r = -0,539^{**}$	
szégyen	$r = -0,416^{*}$	$r = -0,492^{**}$		
állampolgárság	$r = -0,384^{*}$	$r = -0,494^{**}$	$r = -0,595^{**}$	$r = -0,530^{**}$
MM pozitív erkölcs		$r = 0,545^{**}$	$r = 0,359^{*}$	
MM negatív erkölcs		$r = -0,456^{**}$		

20. táblázat: A magyarországi magyar minta Spearman korreláció eredményei * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

5. Megbeszélés

5.1. Első hipotézis

Lücken és Simon (2005), Verkuyten (2009) Abu-Rayya (2006), Luhtanen és Crocker (1992), valamint Csepeli, Örkény és Székelyi (2002) alapján feltételeztem, hogy a kisebbségi csoportban magasabb lesz a privát kollektív és csoporttagság önértékelés. Ezeket a különbségeket nem kaptam meg. A csoportokat külön vizsgálva azonban a CSES alskáláinak magas értékei tendencia szintű eredményeket hoztak a magyarság elfogadásával és negatív megítélésének elutasításával.

5.2. Második hipotézis

A társadalmi távolság tekintetében különbséget vártam, a magyarországi magyarok és romániaiak között Csepeli, Örkény és Székelyi (2002), Allport (1977, idézi Smith és Mackie, 2004) kontaktushipotézise, Bastian, Lusher és Ata (2012), Jasinskaja-Lahti, Mahönen és Liebkind (2011) valamint Ligeti (2006) eredményei alapján, amit szintén nem hozott szignifikáns eredményt, viszont tendencia szintű eredményeket itt is leolvashatunk a 15. táblázatról és az 1. diagramról. Az átlagok és leggyakoribb válaszok alapján a tendencia megegyezik a fent említett szerzők eredményeivel, ezt azonban a szignifikancia szint el nemérése okán nem jelenthetem ki.

5.3. Harmadik hipotézis

Luhtanen és Crocker (1992) alapján a nők részéről magasabb értékeket vártam a CSES alskáláin, ami részben beigazolódott. A romániai magyarok között a CSES Nyilvános kollektív önértékelés ($t = -2,081$; $p = 0,048$), a magyarországiak között a magyarországi magyarok pozitív kompetenciájának ($t = -4,172$; $p = 0,000$) megítélésében szignifikánsan magasabb értékkel jelölték a nők a férfiakhoz képest.

5.4. Negyedik hipotézis

Csepeli, Örkény és Székelyi (1999) alapján azt feltételeztem, hogy az etnocentrizmus vizsgálatakor a pozitív állításokat inkább a saját a negatív állításokat a külső csoport tagjainak tulajdonítják. Ezen felül, feltevésem szerint, a romániai magyarok inkább jelölnek köztes értéket (mindkét nemzetre jellemző), mint az anyaországbeliek. A szignifikancia szint nem teljesült a két csoport különbségének kimutatásában, de a 16. táblázatban látható adatok részben a fenti szerzők eredményeinek irányába mutatnak. A pozitív tulajdonságokat mindkét csoport a saját nemzetére (magyarok) vonatkoztatta, viszont a negatívak esetében inkább más álláspontokra (egyikre sem- mindkettőre jellemző) helyezkedtek.

6. Összefoglalás

Vizsgálatom célja a határon túli magyar kisebbség (jelen kutatás keretében a Romániában élők) magyar azonosulásának és a többségi nemzet (itt: románok) illetve az anyaországiak iránti viszonyulásainak feltérképezése és az eredmények a Magyarországon többségben élő magyarokkal való összehasonlítása. Bárdi, Kovács és Misovicz (1997) szerint a magyaroknak a média hatására torzult kép él a határon túli magyarságról, állandó konfliktushelyzetnek gondolják az együttélést, illetve az ottani magyarokat idealizálják. Ez a tendencia jelen kutatásban nem jelentkezett, sőt az erdélyiek kompetensebbnek gondolják saját csoportjukat, mint ahogyan az anyaországiak vélekednek róluk. Ennek magyarázata lehet a fiatal, versenyszellemű minta is, hiszen saját csoportjukat versenyszelleműbbnek ítélték meg, mint a magyarországiakat. Allport (1977, idézi Smith és Mackie, 2004) kontaktushipotézise részben megjelent a kutatásomban, hiszen a sztereotipikus tulajdonságokat tekintve az erdélyiek válaszadásai inkább voltak objektívek és megalapozottak, mint a magyarországiaké. A Kárpát Project 2007-2010. (Társadalomkutatás.hu, 2012a;b; Csepeli, Örkény és Székelyi, 1999) által leírt eredményeket jelen vizsgálatban nem tudtam vagy csak részben elérni, de annak ellenére, hogy az eredmények nem érték el a szignifikancia szintet, tendenciát mutatnak, például a társadalmi távolság esetében is mutatkozik a fokozatosság. A módszereken belüli korrelációk többek között a Collective Self-Esteem Scale (Luhtanen és Crocker, 1992) etnikai csoportokra vetített változatának használhatóságáról tanúskodnak. A magyarság megélésének negatív állításai és az önértékelés skálákon elért magas pontszám ellentétes, valamint a pozitív

megítélések pozitív együttjárása arra enged következtetni, hogy a magasabb hőfokú elköteleződés a csoport iránt, inkább eredményez pozitív véleményt a csoportról, Tajfel (1972, idézi Smith és Mackie, 2004) megállapításaihoz igazodva. A nők és férfiak eltérése a csoport iránti elköteleződés terén (Luhtanen és Crocker, 1992) mintámban is megjelent, igaz csak a romániai magyarok körében. Kutatásom eredményei tehát további résztvevők és módszerek bevonásával több eredményt hozhatna.

7. Kitekintés és korlátok

A várt különbségek nem domináltak annyira, mint számítottam rá. Történhetett ez az alacsony elemszám miatt vagy eljárásbéli pontatlanságok okán. Tervezem a jövőben, hogy az idő szűke miatt meg nem valósított kiegészítéseket végrehajtsam. Informatív volna, ha a két jelenlegi csoport mellett még román nyelvű (Romániában és Magyarországon élők egyaránt) csoport bevonása a kérdőívek lefordítása után. Valamint, érdekes eredményeket hozhatna más életkori csoportok megvizsgálása ugyanezen módszerekkel, majd az eredmények összehasonlítása.

8. Köszönetnyilvánítás

Szeretnék ilyen formában is köszönetet mondani Dr. János-Szatmári Szabolcs Rektor Úrnak, engedélyéért és támogatásáért, valamint segítőkész hallgatóinak a nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetemen tapasztalt meleg fogadtatásért.

Külön köszönet illeti ezen felül témavezetőmet, Dr. Berán Esztert, szakmai támogatásért és segítségnyújtásért.

9. Irodalomjegyzék

Abu-Rayya, H.M. (2006): Ethnic self-identification and psychological well-being among adolescents with European mothers and Arab fathers in Israel. *International Journal of Intercultural Relations*, 30, 545–556.

Allport, W. (1979): Az attitűdök. In.: Halász L., Hunyady Gy., Marton L.M. (szerk.): *Az attitűd pszichológiai kutatásának kérdései*. Akadémiai Kiadó, Budapest

Andersen, R. (2001): National Identity and Independence Attitudes : Minority Nationalism in Scotland and Wales. Centre For Research Into Elections And Social Trends. Working Paper, Number 86.

Baár, M., Ritivoli, A.D. (2006): The Transylvanien Babel: Negotiating national identity through language in a disputed territory. *Language and Communication*. 26, 203-217.

Bárdi N., Kovács É., Misovicz T. (1997): Politikai attitűdök, nemzeti önképek az erdélyi magyarság körében.

<http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbseg/index.php?action=cimek&cikk=m020117.html>

2012. április 10.

Bastian, B., Lusher, D., Ata, A. (2012): Contact, evaluation and social distance: Differentiating majority and minority affects. *International Journal of Intercultural Relations*, 36, 100-107.

Biró A. Z., Bodó J. (1996): Kizárási és bekebelezési taktikák interetnikus kapcsolatokban. In.: *Egy más mellett élés. A magyar-román, magyar-cigány kapcsolatokról*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

Bíró A. Z., Gagyí J. (1996): Román – magyar interetnikus kapcsolatok Csíkszeredában: az előzmények és a mai helyzet. In.: Egy más mellett élés. A magyar-román, magyar-cigány kapcsolatokról. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda

Csepeli Gy. (1997): National Identity in Contemporary Hungary. Columbia University Press, New York

Csepeli Gy. (2006): Szociálpszichológia. Osiris Kiadó, Budapest

Csepeli Gy., Örkény A., Székelyi M. (1999): Az együttélés reprezentációi Erdélyben. Szociológiai szemle, 3, 73-95.

Csepeli Gy., Örkény A., Székelyi M. (2002): Nemzetek egymás tükrében. Interetnikus viszonyok a Kárpát-medencében. Balassi Kiadó, Budapest

Eriksen, T.H. (2008): Etnicitás és nacionalizmus. Antropológiai megközelítések. Gondolat Kiadó, PTE Kommunikáció-és Médiatudományi Tanszék. Budapest-Pécs

Gábos A. (2000): Elemzések a gazdasági és társadalompolitikai döntések előkészítéséhez 12. 2000. április. TÁRKI, Társadalomkutatási Intézet Rt., Budapest

Garrouette, E.M., Kunovich, R.M., Jacobsen, C., Goldberg, J. (2004): Patient satisfaction and ethnic identity among American Indian older adults. Social Science & Medicine, 59, 2233–2244.

Hallett, D., Want, S.C., Chandler, M.J., Koopman, L.L., Flores, J.P., Gehrke, E.C. (2008): Identity in flux: Ethnic self-identification, and school attrition in Canadian Aboriginal youth. Journal of Applied Developmental Psychology, 29, 62-75.

Jasinskaja-Lahti, I., Mahönen, T.A., Liebkind, K. (2011): Ingroup norms, intergroup contact and intergroup anxiety as predictors of the outgroup attitudes of majority and minority youth. *International Journal of Intercultural Relations*, 35, 346–355.

Kántor Z. (2007): Hamis dichotómia: politikai/kulturális nemzet. In.: Szarka L., Vízi B., Majtényi B., Kántor Z. (szerk.): *Nemzetfogalmak és etnopolitikai modellek Kelet-Közép Európában*. Gondolat Kiadó, Budapest.

Kelemen Á. (1999): Nemzeti érzelmek és a kisebbségek iránti attitűdök a mai Magyarországon. <http://www.mtapti.hu/mszt/19992/kelemen.htm> 2012. április 10.

Kiss Gy. Cs. (1993): *Közép-Európa, nemzetek, kisebbségek. Esszék, tanulmányok és cikkek*. Pesti Szalon Könyvkiadó, Budapest

Kós K. (2001): *Varjú nemzetség*. Magyar Könyvklub, Budapest

Leonardelli, G.J., Tormala, Z.R. (2003): The negative impact of perceiving discrimination on collective well-being: the mediating role of perceived ingroup status. *European Journal of Social Psychology*, 33, 507-514.

Ligeti Gy. (2006): Sztereotípiák és előítéletek. In.: Kolosi T., Tóth I.Gy., Vukovich Gy. (szerk.): *Társadalmi Riport 2006*. TÁRKI, Társadalomkutatási Intézet Rt., Budapest. 373-389.

Luhtanen, R., Crocker, J. (1992): A Collective Self-Esteem Scale: Self-Evaluation of One's Social Identity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, Vol. 13, 3, 302-318.

Lücken, M., Simon, B. (2005): Cognitive and affective experiences of minority and majority members: The role of group size, status and power. *Journal of Experimental Social Psychology*, 41, 396-413.

Sánchez, F.J., Vilain, E. (2009): Collective Self-Esteem as a Coping Resource for Male-to-Female Transsexuals. *Journal of Counseling Psychology*, Vol. 56, 1, 202-209.

Schaafsma, J. (2008): Interethnic relations at work: Examining ethnic minority and majority members' experiences in The Netherlands. *International Journal of Intercultural Relations*, 32, 453-465.

Selltiz, C., Jahoda M., Deutsch M., Cook, S.W. (1979): Az attitűdök skálázása. In. Halász L., Hunyady Gy., Marton L.M.(szerk.): Az attitűd pszichológiai kutatásának kérdései. Akadémiai Kiadó, Budapest

Smith, E.R., Mackie, D.M. (2004): Szociálpszichológia. Osiris Kiadó, Budapest

Spießberger, S., Ungersböck, M. (2005): National Identity. International Marketing Seminar Univ.-Prof. Dr. Adamantios Diamantopoulos.

<http://www.unet.univie.ac.at/~a0102141/downloads/National%20Identity%20-%20NATID.pdf> 2012. április 10.

Tajfel, H. (1992): The social psychology of minorities. Minority Rights Group International, London

Társadalomkutatás.hu (2012):

a. http://www.tarsadalomkutas.hu/kkk.php?TDATA-F10e/kerdoiv/kerdoiv/f10e_kerd.pdf 2012. április 10.

b. http://www.tarsadalomkutas.hu/kkk.php?TDATA-F10e/kerdoiv/f10_doku.pdf 2012. április 10.

Ting-Toomey, S., Yee-Jung, K.K., Shapiro, R.B., Garcia, W., Wright, T.J., Oetzel, J.G. (2000): Ethnic/cultural identity salience and conflict styles in four US ethnic groups. *International Journal of Intercultural Relations*, 24, 47-81.

Veres V. (2007): Társadalmi kapcsolathálók Erdélyben a nemzeti hovatartozás kontextusában. *Szociológiai Szemle*, 1-2, 47-70.

Veres V.(2004): Etnikai versus nemzeti identitás kisebbségi helyzetben – az erdélyi magyarok esete. In.: Némédi D., Szabari V. (szerk.): Kötő-Jelek 2003. ELTE Szociológia Doktori Iskola, Budapest

Verkuyten, M. (2009): Self-esteem and multiculturalism: An examination among ethnic minority and majority groups in the Netherlands. *Journal of Research in Personality*, 43, 419-427.

Wikipédia (2012):

http://hu.wikipedia.org/wiki/Rom%C3%A1nia#Etnikai_.C3.B6sszet.C3.A9tel 2012. április 3.

Wissink, I.B., Dekovic, M., Yagmur, S., Stams, G.J., de Haan, M. (2008): Ethnic identity, externalizing, problem behaviour and the mediating role of self-esteem among Dutch, Turkish-Dutch and Moroccan-Dutch adolescents. *Journal of Adolescence*, 31, 223-240.

Yogeeswaran, K., Dasgupta, N., Adelman, L., Eccleston, A., Parker, M.T. (2011): To be or not to be (ethnic): Public vs. private expressions of ethnic identification differentially impact national inclusion of White and non-White groups. *Journal of Experimental Social Psychology*, 47, 908-914.

10. Mellékletek

- Plágium nyilatkozat
- CSES eredeti verzió
- CSE magyar fordított és átalakított kérdőív
- demográfiai kérdőív
- Kárpát Project egyes tételei
- Bogardus-féle szociális távolság skála (Bogardus, 1925, idézi Selltiz, Jahoda, Deutsch és Cook, 1979)
- Osgood-féle szemantikus differenciál kérdőív (Csepeli, 2006)
- 21. táblázat
- normalitásvizsgálatok

Nyilatkozat a műhelymunka / szakdolgozat szerzőség szabályainak betartásáról

Alulírott **Fecser Enikő Katalin** (Netpun kód: **AHGNL8**) jelen nyilatkozat aláírásával kijelentem, hogy a **„Határon innen és túl. Erdélyi és magyarországi magyarok románokkal és saját csoportjukkal szembeni attitűdjei és nemzetkép”** című műhelymunkámat

magam készítettem, azt sem más műhelymunka kurzusra, sem szakdolgozatként, sem ezen, sem más egyetemen és szakon, sem én sem más be nem adta értékelésre.

Mindezek alapján jelen dolgozat önálló munkám, annak elkészítésekor betartottam a szerzői jogról szóló 1999. LXXVI törvény szabályait, valamint az egyetem által előírt, a dolgozat készítésére vonatkozó szabályokat, különösen a hivatkozások és idézések tekintetében.

Fentiekén kívül kijelentem, hogy az önállóságra vonatkozóan, a dolgozat készítése közben konzulensem nem tévesztettem meg.

Piliscsaba, 2012.03.25.

.....

név:

CSE

INSTRUCTIONS: We are all members of different social groups or social categories. Some of such social groups or categories pertain to gender, race, religion, nationality, ethnicity, and socioeconomic class. We would like you to consider your memberships in those particular groups or categories, and respond to the following statements on the basis of how you feel about those groups and your memberships in them. There are no right or wrong answers to any of these statements; we are interested in your honest reactions and opinions. Please read each statement carefully, and respond by using the following scale from 1 to 7:

		Strongly Disagree	Disagree	Disagree Somewhat	Neutral	Agree Somewhat	Agree	Strongly Agree
1.	I am a worthy member of the social groups I belong to.	1	2	3	4	5	6	7
2.	I often regret that I belong to some of the social groups I do.	1	2	3	4	5	6	7
3.	Overall, my social groups are considered good by others.	1	2	3	4	5	6	7
4.	Overall, my group memberships have very little to do with how I feel about myself.	1	2	3	4	5	6	7
5.	I feel I don't have much to offer to the social groups I belong to.	1	2	3	4	5	6	7
6.	In general, I'm glad to be a member of the social groups I belong to.	1	2	3	4	5	6	7
7.	Most people consider my social groups, on the average, to be more ineffective than other social groups.	1	2	3	4	5	6	7
8.	The social groups I belong to are an important reflection of who I am.	1	2	3	4	5	6	7
9.	I am a cooperative participant in the social groups I belong to.	1	2	3	4	5	6	7
10.	Overall, I often feel that the social groups of which I am a member are not worthwhile.	1	2	3	4	5	6	7
11.	In general, others respect the social groups that I am a member of.	1	2	3	4	5	6	7
12.	The social groups I belong to are unimportant to my sense of what kind of a person I am.	1	2	3	4	5	6	7
13.	I often feel I'm a useless member of my social groups.	1	2	3	4	5	6	7
14.	I feel good about the social groups I belong to.	1	2	3	4	5	6	7
15.	In general, others think that the social groups I am a member of are unworthy.	1	2	3	4	5	6	7
16.	In general, belonging to social groups is an important part of my self image.	1	2	3	4	5	6	7

Kitöltési útmutató:

Mi mindannyian a magyarság etnikai csoportjának tagjai vagyunk. Arra kérem, gondolja végig ezeket a magyarságával kapcsolatos érzéseit, és válaszoljon az alábbi állításokra aszerint, hogy milyennek érzi csoporttagságát. A kérdésekre nincs jó vagy rossz válasz, őszinte benyomására, véleményére vagyok kíváncsi. Kérem, olvassa végig figyelmesen a lenti állításokat és válaszoljon 1-7 ig!

		Egyáltalán nem értek egyet	Nem értek egyet	Kissé nem értek egyet	Semleges	Kissé egyetérték	Egyet értek	Teljesen egyetértek
1.	A magyar nemzet hasznos tagja vagyok.	1	2	3	4	5	6	7
2.	Gyakran bánom, hogy a magyarok közé tartozom.	1	2	3	4	5	6	7
3.	Mások általában jó véleménnyel vannak a magyarokról.	1	2	3	4	5	6	7
4.	Annak, hogy magyar vagyok, kevés köze van ahhoz, hogy hogyan érzek saját magammal kapcsolatban.	1	2	3	4	5	6	7
5.	Úgy érzem, nem sokat adhatok a magyarságnak, amihez tartozom.	1	2	3	4	5	6	7
6.	Általában örülök annak, hogy a magyarok közé tartozom.	1	2	3	4	5	6	7
7.	A legtöbb ember sokkal haszontalanabbnak tartja a magyarokat, mint másokat.	1	2	3	4	5	6	7
8.	Az, hogy a magyarsághoz tartozom, fontos része annak, aki vagyok.	1	2	3	4	5	6	7
9.	A magyarság együttműködő résztvevője vagyok.	1	2	3	4	5	6	7
10.	Gyakran érzem, hogy nem éri meg a magyarsághoz tartozni.	1	2	3	4	5	6	7
11.	Általánosságban, az emberek tisztelik a magyarokat.	1	2	3	4	5	6	7
12.	A magyarsághoz való tartozás nem fontos, mikor meghatározom, ki is vagyok.	1	2	3	4	5	6	7
13.	Gyakran azt érzem, hogy haszontalan tagja vagyok a magyarságnak.	1	2	3	4	5	6	7
14.	Jó érzés az, hogy a magyarsághoz tartozom.	1	2	3	4	5	6	7
15.	Mások általában értéktelennek tekintik a magyarságot.	1	2	3	4	5	6	7
16.	Általában az, hogy magyar vagyok, fontos része a magamról alkotott képnek.	1	2	3	4	5	6	7

1.Nem:

a) férfi

b) nő

2. Kor:.....

3. Szak/iskola:.....

4. Állampolgárság:.....

5. Lakóhely (település):

6. Ön szerint hány magyar él Románia területén?

8. Mennyire ért egyet a következő állításokkal? Az, hogy magyarnak születtem...

	teljesen egyetértek	részben egyetértek	részben nem értek egyet	nem értek egyet
büszkeséggel tölt el	4	3	2	1
előnyt jelent	4	3	2	1
hátrányt jelent	4	3	2	1
konfliktust okoz	4	3	2	1
könnyíti az életemet	4	3	2	1
közömbös számomra	4	3	2	1
nehezíti az életemet	4	3	2	1
szégyennel tölt el	4	3	2	1

9. Ahhoz, hogy valaki magyarnak számítson az kell, hogy...

	teljesen egyetértek	részben egyetértek	részben nem értek egyet	nem értek egyet
élete nagy részében magyarok között éljen	4	3	2	1
magyar állampolgár legyen	4	3	2	1
Magyarországon szülessen	4	3	2	1
anyanyelve magyar legyen	4	3	2	1
magyar szertartási nyelvű egyházhoz tartozzon	4	3	2	1
önmagát magyarnak tartsa	4	3	2	1
legalább az egyik szülője magyar legyen	4	3	2	1
érezze magáénak a magyar kultúrát	4	3	2	1
tisztelje a magyar nemzeti zászlót	4	3	2	1

10. Ön szerint, a Magyarországon élő magyaroknak hány százaléka jellemezhető az alábbi tulajdonságokkal?

	senki										mindenki
	0	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
erőszakos											
intelligens											
lusta											
önző											
segítőképz											
tehetetlen											
toleráns											
versenyszellemű											

11. Ön szerint a Romániában élő magyarok hány százaléka jellemezhető az alábbi jellemzőkkel?

	senki										mindenki
	0	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
erőszakos											
intelligens											
lusta											
önző											
segítőképz											
tehetetlen											
toleráns											
versenyszellemű											

Ön szerint a Romániában élő románok hány százaléka jellemezhető az alábbi jellemzőkkel?

	senki										mindenki
	0	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
erőszakos											
intelligens											
lusta											
önző											
segítőkész											
tehetetlen											
toleráns											
versenyszellemű											

12. Kérem, hogy a következő állítások közül válassza ki azt, amelyikkel Ön a leginkább egyetért!

A közös román-magyar történelem jellemzője, hogy ...

6. ami a románoknak a múltban öröme adott okot, ugyanaz a magyarok számára bánatot okozott.
7. ami a magyaroknak a múltban öröme adott okot, ugyanaz a románok számára bánatot okozott.
8. mind a magyaroknak mind a románoknak inkább öröme mint bánatra adott okot.
9. mind a magyaroknak, mind a románoknak inkább bánatra, mint öröme adott okot.
10. a magyaroknak és a románoknak azonos arányban adott okot bánatra és öröme.

13. Arra kérjük, hogy figyelmesen olvassa el a következő állításokat és mondja meg, hogy véleménye szerint az adott állítás melyik nemzetre igaz! Elsősorban a románokra igaz, elsősorban a magyarokra igaz, mindkettőre igaz vagy egyikre sem igaz?

	elsősorban a románokra igaz	elsősorban a magyarokra igaz	mindkettőre igaz	egyikre sem igaz
Nincs még egy olyan nemzet, amely annyi nagy tudóst, író, zeneszerzőt adott volna a világnak.	4	3	2	1
Csodálatra méltó e nemzet veszély idején megnyilvánuló összetartása.	4	3	2	1
Ez a nemzet sokat szenvedett a történelem során, mégis meg tudta tartani azonosságát.	4	3	2	1
Ez a nemzet mindig is a civilizáció élharcosa volt Európában.	4	3	2	1
Fennhéjázó, gögös nemzet, mely megszokta, hogy uralkodjék.	4	3	2	1
Kevés olyan nemzet van Közép-Európában, mely oly sokat beszélt, és oly keveset tett.	4	3	2	1
Vendégszeretőnek tartják magukat, pedig csak haszonlesők.	4	3	2	1
Bármit is állítsanak magukról, az európai demokratikus normáknak sosem lesznek képesek megfelelni.	4	3	2	1

14. A felsorolt minden etnikum vagy nemzetiség esetében karikázza be mindazokat az osztályozásokat, amelyeknél hajlandó lenne elfogadni az illető etnikum vagy nemzetiség általános tagját (nem az Ön által ismert legjobb tagját, nem is a legrosszabbat). Válaszoljon első érzelmi reakciójának megfelelően!

	Közele rokonnak házasság útján	A klubomban személyes barátnak	Az utcámban szomszédnak	Alkalmazásban a munkahelyemre	Állampolgárnak az országban	Csak, mint látogatót az országban	Kiűzném az országból
erdélyi magyar	1	2	3	4	5	6	7
magyarországi magyar	1	2	3	4	5	6	7
román	1	2	3	4	5	6	7

15. Minél jellemzőbbnek találja az alábbi tulajdonságokat a magyarokra, annál közelebb tegyen hozzájuk egy keresztet. Ügyeljen arra, hogy minden tulajdonságpár közé tegyen jelet, de a soronkénti hat fokozat közül mindig csak az egyiket használja fel!

A magyarok szerintem általában:

1.	magányosak	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	társasak
2.	műveletlenek	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	műveltek
3.	engedelmesek	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	engedetlenek
4.	közönyösek	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	érdeklődők
5.	barátságosak	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	ellenségesek
6.	hiúk	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	szerények
7.	gazdagok	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	szegények
8.	buták	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	okosak
9.	érzékenyek	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	érzéketlenek
10.	harciasak	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	békések
11.	csendeselek	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	hangosak
12.	követelődzők	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	lemondóak
13.	rendesek	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	rendetlenek
14.	bosszúállók	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	megbocsátók
15.	erősek	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	gyengék
16.	hamisak	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	igazak
17.	vonzók	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	taszítók

A románok szerintem általában:

1.	magányosak	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	társasak
2.	műveletlenek	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	műveltek
3.	engedelmesek	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	engedetlenek
4.	közönyösek	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	érdeklődők
5.	barátságosak	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	ellenségesek
6.	hiúk	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	szerények
7.	gazdagok	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	szegények
8.	buták	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	okosak
9.	érzékenyek	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	érzékletlenek
10.	harciasak	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	békések
11.	csendesek	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	hangosak
12.	követelődzők	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	lemondóak
13.	rendesek	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	rendetlenek
14.	bosszúállók	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	megbocsátók
15.	erősek	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	gyengék
16.	hamisak	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	igazak
17.	vonzók	1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6	taszítók

	Levene's Test		t	df	Sig. (2-tailed)
	F	Sig.			
CSES_membership	,031	,860	-,577	59	,566
CSES_privatecollective	4,669	,035	1,796	57,663	,078
CSES_publiccollective	1,922	,171	,296	59	,768
CSES_importanceofidentity	,355	,554	-,518	59	,607

21. táblázat: CSES szignifikancia táblázat az erdélyi és magyarországiak között

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test				
	CSES_member ship	CSES_privateco llective	CSES_publiccoll ective	CSES_importan ceofidentity
N	61	61	61	61
Kolmogorov-Smirnov Z	1,232	1,232	,934	,802
Asymp. Sig. (2-tailed)	,096	,096	,348	,541

22. táblázat: Normalitás vizsgálat eredménye a CSES skálákon

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test								
	MSZ_bü szkeség	MSZ_ előny	MSZ_há trány	MSZ_ konflikt us	MSZ_kö nnyít	MSZ_ közöm bös	MSZ_ nehezi t	MSZ_sz égyen
N	61	61	61	61	61	61	61	61
Kolmogorov-Smirnov Z	1,482	1,789	1,547	1,687	1,581	2,177	1,468	2,637
Asymp. Sig. (2-tailed)	,025	,003	,017	,007	,013	,000	,027	,000

23. táblázat: Normalitás vizsgálat eredményei a Magyarok születtem kérdésen

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test									
	MSZÁM _magyar okközött él	MSZÁ M_áll mpolg ár	MSZÁ M_Mo n	MSZÁM _magyar anyany lv	MSZÁM _magyar egyház	MSZÁM _önmag amagyar	MSZÁM _szülőm agyar	MSZÁ M_kult úrama gáé	MSZÁ M_zás zlótiszt elet
N	61	61	61	61	61	61	61	61	61
Kolmogorov-Smirnov Z	1,826	1,545	1,564	1,840	1,511	2,662	1,555	2,245	1,774
Asymp. Sig. (2-tailed)	,003	,017	,015	,002	,021	,000	,016	,000	,004

24. táblázat: A normalitás vizsgálat eredménye a Magyarok számít az, aki...kérdésen

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test

	MM_e rőszak os	MM_in tellige ns	MM_lu sta	MM_ö nző	MM_s egítők ész	MM_te hetetle n	MM_to leráns	MM_ver senysze llemű
N	61	61	61	61	61	61	61	61
Kolmogorov-Smirnov Z	1,644	1,083	1,289	1,099	1,160	1,044	1,002	,912
Asymp. Sig. (2-tailed)	,009	,192	,072	,178	,135	,226	,268	,376

25. táblázat: Normalitás vizsgálat eredménye a magyarországi magyarokra vonatkozó auto-és heterosztereotípiák körében

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test

	RM_er őszak os	RM_in tellige ns	RM_lu sta	RM_ö nző	RM_s egítők ész	RM_te hetetle n	RM_to leráns	RM_ver senysze llemű
N	61	61	61	61	61	61	61	61
Kolmogorov-Smirnov Z	1,330	1,029	1,313	1,790	1,354	1,401	,929	,998
Asymp. Sig. (2-tailed)	,058	,240	,064	,003	,051	,039	,354	,272

26. táblázat: Normalitásvizsgálat eredményei a romániai magyarok auto-és heterosztereotípiáin

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test

	RR_er őszak os	RR_int elligen s	RR_lu sta	RR_ön ző	RR_se gítőké sz	RR_te hetetle n	RR_tol eráns	RR_ver senysze llemű
N	61	61	61	61	61	61	61	61
Kolmogorov-Smirnov Z	1,104	1,270	1,344	1,134	,894	1,024	1,107	1,019
Asymp. Sig. (2-tailed)	,175	,079	,054	,153	,401	,245	,172	,250

27. táblázat: A normalitás vizsgálat eredménye a románok auto- és heterosztereotípiáin

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test

	román _magy ar_tört	AH_íro tudos	AH_ve szely	AH_sz enved es	AH_so kbesz ed	társtáv _erdél yimag yar	társtáv _mom agyar	társtáv_ román
N	60	61	61	61	61	61	61	61
Kolmogorov-Smirnov Z	2,558	2,221	1,823	2,474	2,020	3,880	3,127	1,815
Asymp. Sig. (2-tailed)	,000	,000	,003	,000	,001	,000	,000	,003

28. táblázat: A normalitásvizsgálat eredményei a közös történelem, az etnocentrizmus és társadalmi távolság vizsgálatán

	M_m agany os_ta rsas	M_muv eletlen_ muvelt	M_en gedel m_en gedet l	M_ko zony os_er dekl	M_ba ratsag os_ba ratsag tlan	M_hi u_sze reny	M_ga zdag _sze geny	M_bu ta_ok os	M_er zeken y_erz ektlen	M_ha rcias_ bekes	M_cs ende s_ha ngos	M_ko vetelo zo_le mond o	M_re ndes_ rende tlen	M_bis szuall o_me gbocs ato	M_ ero s_g yen ge	M_ ha mis _ig az	M_vo nzo_t aszft o
N	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61
Kolmogorov-Smirnov Z	1,725	1,304	1,815	1,492	1,205	1,824	1,943	1,719	1,592	1,320	1,688	2,953	2,359	1,773	1,593	1,411	1,735
Asymp. Sig. (2-tailed)	,005	,067	,003	,023	,109	,003	,001	,005	,013	,061	,007	,000	,000	,004	,012	,037	,005

29. táblázat: Normalitás vizsgálat eredményei a magyarok tulajdonságain

	R_m agan yos_t arsas	R_muv eletlen_ muvelt	R_en gedel m_en gedet l	R_ko zonyo s_erd ekl	R_ba ratsa gos_ barat sagtla n	R_hiu _szer eny	R_ga zdag _szeg eny	R_but a_ok os	R_erz ekeny _erze ktlen	R_ha rcias_ bekes	R_cs ende s_ha ngos	R_ko vetelo zo_le mond o	R_re ndes_ _rend etlen	R_bis szuall o_me gbocs ato	R_ ero s_g yen ge	R_ ha mis _ig az	R_vo nzo_t aszft o
N	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61
Kolmogorov-Smirnov Z	1,387	1,600	1,682	1,940	1,694	2,000	1,461	2,243	1,625	1,589	1,579	1,508	1,329	1,546	1,655	1,726	1,790
Asymp. Sig. (2-tailed)	,043	,012	,007	,001	,006	,001	,028	,000	,010	,013	,014	,021	,058	,017	,008	,005	,003

30. táblázat: Normalitás vizsgálat eredményei a román tulajdonságokon

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test

	MM_p oz_erk	RM_p oz_erk	RR_ poz_ erk	MM_ neg_ erk	RM_ neg_ erk	RR_ neg_ erk	MM_p oz_ko mp	RM_p oz_ko mp	RR_po z_kom p	MM_n eg_ko mp	RM_n eg_ko mp	RR_n eg_ko mp
N	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61	61
Kolmogorov-Smirnov Z	1,028	1,102	,735	,835	,988	,653	1,000	,688	1,094	,971	,838	,797
Asymp. Sig. (2-tailed)	,241	,176	,652	,489	,283	,787	,270	,732	,182	,303	,484	,549

31. táblázat: A normalitásvizsgálat eredményei az erkölcs és kompetencia tekintetében

